

STEFAN ZWEIG

d
ca
oxa
limu
taso
y
yordam
edebiyat

d
 ea
 oxn;
 l l m i u
 t f s p
 i s
 y

yordam
edebiyat

Türkçesi: Hamdi Varoğlu

Hamdi Varoğlu (1901, İstanbul-1968, İstanbul)

Fıkra yazarı, çevirmen. Turizm Bakanlığı'nda çalıştı, Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü İstanbul Müdürlüğü görevinde bulundu. Uzun yıllar *Cumhuriyet* gazetesinde köşe yazarlığı yaptı. Çok sayıda dünya klasiğinin yanı sıra "Emile Zola'nın romanlarını akıcı, büyüleyici Türkçesiyle bize kazandırmış"tır (Selim İleri). Attilâ İlhan'ın ifadesiyle "en iyi Zola çevirmenidir".

Hamdi Varoğlu'nun *Sahaf Mendel* çevirisi, ilk olarak 1942 yılında Hilmi Kitabevi tarafından yayımlanmıştır.

Yordam Edebiyat: 101 • Sahaf Mendel • Stefan Zweig
ISBN 978-605-172-409-6 • Türkçesi: Hamdi Varoğlu
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • Birinci Basım: Kasım 2020
© Yordam Kitap, 2014

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: İnkılâp Kitabevi Baskı Tesisleri (Sertifika No: 44066)
Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8
Yenibosna / Bahçelievler - İstanbul
Tel: 0212 496 11 11

BİR SOLUKTA KLASİKLER

STEFAN ZWEIG

SAHAF MENDEL

ÖYKÜ

TÜRKÇESİ

HAMDİ VAROĞLU

yordam
edebiyat

STEFAN ZWEIG: BİR HÜMANİSTİN SANATÇI OLARAK PORTRESİ

Stefan Zweig, varlıklı bir Yahudi ailenin çocuğu olarak 1881 yılında Viyana'da dünyaya geldi. Yetişme çağında, ailesinin toplum içindeki saygınlığını yükseltecek ciddi bir eğitim alması sağlandı. Felsefe doktorası yaptı; edebiyat, psikiyatri ve müzikle ilgilendi. Akademik eğitimin yanı sıra, Viyana'nın zengin, kozmopolit kültüründen alabildiğine beslendi. İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Latince ve Yunanca biliyordu. Sahip olduğu kültürel donanım Zweig'ı, Batı'nın hümanist geleneğine bağlamış ve 20. yüzyılın birleşik Avrupa idealine doğru yönlendirmiştir.

I. Dünya Savaşı başladığında, Zweig silah taşımayı reddetti ve vatani görevini, Savunma Bakanlığı'nın arşivinde hizmet vererek yerine getirdi. Çok geçmeden, arkadaşı Fransız yazar Romain Rolland gibi barış yanlısı bir politik tutumu benimseyerek Avusturya'yı terk etti ve savaşın sonuna dek İsviçre'de kaldı. Zweig barış fikrini savunmayı yaşamı boyunca sürdürecekti; ne var ki savaş tamtamlarının kulakları sağır ettiği dünyada barış ve sağduyu çağrısı yankı bulmayacaktı.

İlk dünya savaşını izleyen 1920'li yıllar, Stefan Zweig'in yazarlık kariyerindeki en verimli dönemidir. Edebiyata şiirle başlamış ve ilk şöhretini Baudelaire, Verlaine gibi şairlerden yaptığı çevirilerle sağlamış olsa da, bu dönemde yazdığı uzun ve kısa öyküler ile usta bir yazar olduğunu kanıtlamıştır. *Korku* (1920), *Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu* (1922), *Amok* (1922), *Bir Kalbin Ölümü* (1927), *Karışık Duygular* (1927), *Bir Kadının Yirmi Dört Saati* (1927), *Sahaf Mendel* (1929) gibi çoğu uzun öykü (*novella*) türündeki anlatıları bugün 20. yüzyıl klasikleri arasında sayılıyor.

Zweig'in karakter yaratma ve karakterlerinin ruhsal gerilimlerini aktarma becerisini Freud'la olan dostluğuna ve onun kurucu teorisine borçlu olduğu hep söylenegelmiştir. Öte yandan, hikâye anlatıcılığındaki mahareti ve daha ilk sayfalarda yükselttiği gerilimi anlatının sonuna dek dorukta tutabilme ustalığıyla da benzersizdir. Pek çok eserinin sinemaya uyarlanmış olduğunu, iç ve dış "çatışma"ları yansıtmada ne denli başarılı olduğunu bir ispatı olarak belirtelim.

Zweig, biyografi türünde de çok sayıda eser üretmiş; tarih, felsefe ve edebiyat alanındaki araştırmalarını renkli ve şiirsel üslubuyla bezeyerek pek çok ünlü şahsiyetin hayatını kalemiyle canlandırmıştır. Biyografisini yazdığı ünlüler arasında Nietzsche, Erasmus, Montaigne gibi düşünürler; Marie Antoinette, Maria Stuart gibi kraliçeler; Balzac, Dickens, Dostoyevski, Stendhal, Tolstoy gibi edebiyat dehalari bulunmaktadır. Deneme tarzında yazdığı *Yıldızın Parladığı Tarihsel Anlar* (1927) başlıklı kitabında, tarihe mal olmuş on iki kişinin hayatlarından kısa kesitleri minyatür gibi işlemiştir.

1933'te Nazilerin ateşe attığı kitaplar arasında Stefan Zweig'in yazdıkları da bulunuyordu. Zweig 1934 yılında Avusturya'yı bir kez daha terk etmek zorunda kaldı ve İngiltere'ye yerleşti. Hitler ordularının Fransa'yı işgalinden sonra Atlantik'i geçerek ABD'ye, oradan da Güney Amerika'ya gitti. Son büyük eserlerinden *Merhamet* (1939) ile ölümünden sonra yayınlanan *Satranç Ustası* (1942), Zweig'in ikinci eşi Lotte ile birlikte oradan oraya sürüklendiği bu ümitsiz yılların ürünüdür.

Lotte ve Stefan Zweig, 1940 yılının Ağustos'unda Brezilya'nın Rio de Janerio kenti yakınlarına yerleşmeye karar verdiler. Burada tamamladığı ve Avrupa'nın savaş öncesi kültürel hayatını, özellikle de Viyana'yı anlattığı otobiyografik metin *Dünün Dünyası* (1942), Zweig'in en son yapıtı oldu. Avrupa'nın kendini imha ettiğine ve bir daha eski haline asla dönemeyeceğine inanıyordu. 22 Şubat 1942'de Lotte ile veda notlarını yazdılar; çok miktarda ilaç alarak son uykularına daldılar. Uzun yıllar sonra başka bir yazar (Clive James) Zweig'in, "hümanizmin tecessüm etmiş hali, canlı bir örneği" olduğunu söyleyecekti. Yazık ki temsil ettiği hümanist değerler ölürken dünyada savaş cinneti, faşizm ve hoşgörüsüzlük hâlâ sürüyordu.

SAHAF MENDEL

O GÜN VİYANA CİVARINDA yaptığım bir gezintiden şehre döner dönmez müthiş bir yağmura tutulmuştum. Yolcular yağmurdan kaçmak için saçak altlarına sığı-
nıyorlardı. Ben de sığınabilecek bir köşe araştırıyor-
dum. Bereket versin, Viyana'da her sokak başında bir
kahve vardır. Şapkamın kenarlarından sular akarak,
üstüm başım sırsıklam, bu kahvelerden birine daldım.
Burada, şehrin merkezindeki kahvehanelerde ve gazi-
nolarda olduğu gibi, Alman modasını taklit eden caz
gruplarından eser yoktu. Masalar, pasta yemekten ziya-
de gazete okumakla vakit geçiren orta halli insanlarla
dolmuştu. İçeride, mavimtırak bir dumanın ebrulileş-
tirdiği ağır bir hava vardı. Buna rağmen, kadife sıralar
ve alüminyum tezgâh, bu kahvehaneye temiz pak bir
çehre veriyordu. Aceleyle içeri girerken, kapıdaki tabe-
layı okuyamamıştım. Neye yarayacaktı zaten? Bir dam
altı bulup sığınmıştım ya, lazım olan oydu.

Şimdi, buğulanan camlardan dışarıyı seyrediyor,
yağmurun dinmesini sabırsızlıkla bekliyordum. Orada
tembel tembel oturdukça, kendimi, yavaş yavaş haki-
ki Viyana kahvelerinin özelliklerinden biri olan o tatlı
gevşekliğe terk etmeye başlamıştım. Bakışlarım kendi-
liğinden, müşterileri süzmeye başladı. Bu dumanlı hava

içinde lambaların ışığı, hepsinin gözlerinin etrafına garip bir halka oluşturmuş gibiydi. Büfedeki matmazelin, garsonlara tekdüze bir hareketle şeker ve kaşık dağıtmasını seyrettim; duvarlardaki ilanları okudum; uyukluyordum ve bu yarı uyuşukluk hali âdeta hoşuma gidiyordu.

Birdenbire, düşlerim çok garip bir şekilde dağıldı. Ansızın başa bela olup da, sağ yanakta mı, yoksa sol yanakta mı olduğu anlaşılamayan şiddetli bir diş ağrısı gibi belirsiz bir üzüntü kapladı içimi. Açıklanması olanaksız bir duygu içindeydim; niçin olduğunu anlayamadan, bu kahvehanenin bana yabancı bir yer olmadığının farkına varmıştım. Beni bu duvarlara, bu iskemlelere, bu masalara bağlayan, anlayamadığım bir hatıra vardı.

Fakat bu belirsiz hatırayı yakalamaya ne kadar çalışırsam o benden o kadar kaçıyor, suyun dibinde dolaşan bir yılan balığı gibi, bilinçaltımın derin uçurumlarına dalıyordu. Etraftaki eşyayı, dikkatle, boş yere gözden geçirdim. Tezgâhtaki şu parlak kasayı, tahtadan yapılmış şu duvar kaplamalarını tanımadığım muhakkaktı. Fakat ne olursa olsun, ben burayı biliyordum; yirmi sene, belki daha fazla bir süre önce buraya mutlaka gelmiştim. Ruhumdan bir parça, eski benliğimden bir eser, döşeme tahtası aralığına gizlenmiş bir toplu iğne gibi burada bulunmaktaydı. Hislerimi, etrafımda ve kendi içimde kuvvetle dolaştırdım, aradım. Bu kaybolmuş, kalbimin derinliklerine gömülmüş hatıraya erişmek pek mümkün değildi.

Belleksel yeteneklerimizin yetersizliğini ve eksikliğini bir kere daha görmek canımı sıkıyordu. Fakat ne olursa olsun, bu hatırayı ele geçirmek ümidinden vazgeçmiyordum. Biliyordum ki en küçük bir olayı yakalasam sorun kalmayacaktı. Çünkü belleğim pek gariptir; hem iyidir hem kötü; değişken olmakla beraber inanılmayacak kadar sadıktır; çoğu zaman, en önemli olayları yahut evvelce gördüğüm yüzleri, en derin uçurumlarına kadar götürüp saklar ve benim iradem, belleğimin bunları tekrar bana vermesine yetmez asla. Fakat en küçük bir ipucu, mesela resimli bir kartpostal, bir zarf üzerine karalanmış bir iki kelime yahut sararmış bir gazete sayfası, o hatıranın, oltaya yakalanmış bir balık gibi, bilinçaltının gizemli yüzeyinde çırpınmasına yeterli olur. O zaman, vaktiyle tanıdığım bir kişinin her özelliğini tekrar hatırlarım; onun ağzının biçimi, dişlerinin aralığı bile gözümün önüne gelir; kıvrak kahkahasını işitir gibi olurum; yüzünün neşeli ve gülümser çizgilerini görürüm. Bütün bunlar eksiksiz bir netlikle karşımda belirir ve o adamın bana söylediği her kelimeyi hatırlarım. Geçmişi yakalayabilmek için, daima hislerimin güçlü bir şekilde harekete geçirilmesine ve belirgin, minimini bir olaya ihtiyacım vardır.

Daha iyi düşünebilmek ve o büyümlü oltamı atmak için gözlerimi kapadım. Yakalanan olmadı, unutmuşum; hatıra batmış, kaybolmuştu!

İki şakağım arasına yerleştirilmiş bu kusurlu cihaza fena halde öfkeleniyordum. İstediğim bir şeyi vermeyen bir otomatı tartaklarcasına alnıma vurmak istiyordum.

Daha fazla oturmama artık olanak yoktu. Biraz hareket etmiş olmak için yerimden kalktım. Fakat garip şey; henüz bir iki adım atmıştım ki, zihnimde tan vakti aydınlığı gibi zayıf bir ışık belirdi. Tezgâhın yan tarafında bir kapı ve bu kapının iç tarafında da, yalnız lambaların ışığıyla aydınlanan penceresiz bir oda bulunduğunu şimdi hatırlıyordum. Ve gerçekten de o penceresiz oda, o kumar salonu orada bulunmaktaydı. Duvar kâğıtları değişmişti. Fakat oda aynı odaydı; gözlerim, ister istemez eşyalar üzerinde dolaştı. Sinirlerim sevinçle titreşmekteydi, aradığımı kesinlikle bulacağımı hissediyordum.

Odada, durgun sular gibi yeşillerle kaplı, iki bilardo masası vardı. Köşelerde müşavirler ve profesörler, masaların başına geçmişler satranç oynuyorlardı. Telefon kabininin kapısı dibindeki kaloriferin yanı başında, dört köşe, küçük bir masa vardı. Bunu görür görmez, aradığım hatıra, vücudumu baştan başa delip geçen bir şimşek gibi çaktı. Belleğimi gerçeğin sıcak ve avuntu verici ışığı kapladı. Evet! Burası Mendel'in, Sahaf Jakob Mendel'in yeri idi.

Yirmi sene sonra, farkında olmadan, onun ana karargâhına, Alser Caddesindeki "Gluck" kahvehanesine girmiş bulunuyordum.

Jakob Mendel! Bu adamı, bu eşsiz adamı; bir şaşırtıcı kişilik, bir bilgin, bir sihirbaz olan bu Mendel'i; her gün sabahtan akşama kadar şu masada oturan, Gluck kahvehanesinin ünlenmesini sağlayan bu sihirbaz sahafı nasıl unutmuştum?

Beynimin içini seyretmek üzere gözlerimi bir kere daha kapadım ve Sahaf Mendel, göz kapaklarımın pembe ekranı üzerinde anında belirdi.

Şimdi onu, kitap ve kâğıt yığınları ile dolu mermer masanın başında, bir çift gözlük camının çerçevelediği gözleri bir kitaba takılmış kalmış, kaya gibi sapasağlam, oturur vaziyette görüyordum. Okurken, ara sıra kendi kendine mırıldanıyor ve dazlak başıyla vücudunu ileri geri sallıyordu. Bu âdeti Yahudi okullarından kapmıştı. Kataloglarını ve kitaplarını bu masanın başında ve ancak bu kahvehanede okurdu. Tevrat okuyan Yahudiler gibi siyah cübbesinin içinde hafif hafif sallanır ve mırıldanır dururdu. Dindar Yahudiler, vücudun hafif hafif sallanmasıyla, beynin, beşikte uyuyan bir çocuk gibi ilahi bir coşkunluğa daha derin daldığını bilirler. Jakob Mendel, etrafında olup biteni ne görür ne işitirdi. Bilardo oynayanları, durmadan gidip gelen garsonları, telefonun zilini, döşeme tahtalarını cilalayan yahut sobaya odun atan çalışanları, bunların hiçbirisini görmez ve işitmezdi. Bir gün sobadan, alevler içinde bir kömür parçası yere fırlamış, onun ta yan başında döşeme tahtasını tutuşturmuştu. Bir müşteri koşarak gitti, ateşi söndürdü. Jakob Mendel dumanlar içinde kaldığı halde hiçbir şeyin farkında olmamıştı. Dindar bir adam nasıl dua ederse, kumarbazlar oynadıkları oyuna nasıl tutkuyla sarılırlarsa, sarhoşlar bir saplantıyı nasıl takip ederse, o da o şekilde okurdu. Mendel'i kitap okurken, öyle bir ilahi saygı içinde görmüştüm ki, o günden beri başkalarının kitap okuyuşu, bana yüzeysel ve becerik-

sizce görünür. Şurası muhakkak ki, Galiçyalı fakir kitapçı Jakob Mendel, sanatkârın ve âlimin, hâkimin ve delinin özelliklerini oluşturan o beyinsel inadı, insanı gerçekten aklını yitirmiş biri haline getiren o gizemli mutluluğu veya uğursuzluğu, o zaman genç bir öğrenci olan bana yansıtmıştı.

Beni ona, benden biraz daha büyücek okul arkadaşlarım tanıtmışlardı. O tarihte Mesmer'e dair araştırmalar yapıyor ve bilgi toplamakta çok güçlük çekiyordum. Uzmanların bu konuda yazdıkları kitaplar tamamen yetersizdi. Safça bir güvenle kendisine başvurduğum kütüphane memuru, kitap sağlanabilecek kaynakları bana göstermek göreviyle yükümlü olmadığını söyleyerek beni terslemişti. O zaman, bir arkadaşım, ilk defa olarak bana Mendel'den bahsetmişti:

“Beraber gidip onu görelim,” dedi, “bilmediği yoktur. İstediğin kitabı sana sağlar. En bilinmeyen antikacı dükkânının en kuytu köşesinde saklı duran en bulunamayacak kitabı bulur, ortaya çıkarır. Bu işin Viyana'daki erbabıdır. Eski sahaf neslinin son bireyi, özgün bir kişisidir.”

Arkadaşımla beraber Gluck kahvehanesine gittik. Mendel, siyahlar giymiş, burnunun üstüne gözlüğünü oturtmuş, saç sakal karmakarışık, bir köşedeki masanın başında oturuyor; rüzgârla sarsılan bir çalı yığını gibi sallana sallana kitap okuyordu. Yaklaştık; bizi görmedi. O, oturduğu yerde kilise çanı gibi öne arkaya gidip geldikçe, arkasındaki duvarda asılı, cepleri tıklım tıklım kitap, broşür dolu siyah paltosu da onunla beraber

sallanıyordu. Arkadaşım, geldiğimizi haber vermek için öksürmeye başladı. Fakat Mendel işitmedi. En sonunda arkadaşım, tıpkı bir oda kapısını tıklatır gibi masaya vurdu. O zaman Mendel doğruldu ve gösterişi olmayan gözlüğünü, tekdüze bir hareketle yukarı kaldırdı.

Gür ve ağarmış kaşların altında, canlı, cevval ve bir yılan dili gibi sivri, garip bakışlı, bir çift minimini göz, dikkatle bize baktı. Arkadaşım beni Mendel'e tanıttı. Ziyaretimin sebebini izah ettim. Aynı zamanda, bana istediğim bilgileri vermeyen kütüphane memuruna atıp tuttum. Arkadaşım bu kurnazlığı özellikle öğütlemişti. Mendel, iskemlesine yaslandı ve kahkaha ile gülererek, Galiçya Yahudilerine has şivesi ile şu cevabı verdi: "İstediğiniz bilgileri vermedi mi? Vermedi değil, veremedi deseniz daha doğru olur. Su katılmamış eşeğin birisidir, yirmi seneden beri tanırım onu. Yirmi seneden beri hiçbir şey öğrenmemiştir. Bu adamlar aylık almaktan başka bir şey bilmezler. Kitaplarla uğraşacağı yerde şoförlük yapsa daha iyi olur."

Bu patavatsız başlangıç sayesinde, Mendel'le çabucak dost olduk. Eliyle işaret ederek beni yanına oturttu. Mermeri işaretlerle ve notlarla karalanmış masanın başına, kitaplar âleminin bu gizemli mihrabının önüne oturdum.

Derhal arzumu kendisine söyledim. Manyetizma hakkında eski eserlerle, Mesmer'in lehinde ve aleyhinde yazılmış yeni kitaplar aradığımı anlattım.

Ben sözümü bitirir bitirmez, Mendel, nişan alan bir avcı gibi sol gözünü yumdu, fikir üretmeye işaret eden

bu hal ancak bir saniye kadar sürdü. Arkasından, sanki gözle görünmeyen bir kataloğu okur gibi, ezbere iki üç düzine eser saydı. Bunların yazarlarının ismini, yayın tarihini ve yaklaşık olarak fiyatlarını söylüyordu. Şaşırdım. Gerçi bunun böyle olacağını evvelden haber vermişlerdi; fakat bu kadarını ummuyordum. Şaşkınlığım hoşuna gitti. Derhal, belleğini bir klavye gibi harekete geçirerek benim istediğim konuya dair en akla gelmedik açıklamaları ortaya dökmeye başladı. Uyku ve rüya halleri ile hipnotizma ilkeleri hakkında, Gassner'e, büyü ve sihre, Christian Science'a, Madam Blavatsky'ye dair de kitaplar isteyip istemediğimi sordu. Yazar ve kitap isimleri, ağzından yeniden dolu yağarcasına şiddetle dökülmeye başladı. Bu şaşılasi belleğin ne denli yadırganacak bir şey olduğunu şimdi anlıyordum. Jakob Mendel, sesli bir ansiklopedi, ayaklı bir katalogdu. Bu alçak gönüllü Galiçyalı sahafın yakaları yağdan parlayan paltosu altında gizlenen bu olağanüstü adamı şaşkın ve hayran seyrediyordum. Bir çırpıda, seksene yakın kitap ismi saymıştı. Şimdi, bu işi yapan sanki o değilmiş gibi ilgisiz, fakat bildiğini göstermiş olmandan memnun, bir tarihte beyaz olduğu anlaşılan mendiliyle gözlüklerinin camını siliyordu.

Şaşkınlığımı gizlemek için, bu eserlerden hangisini bana bulabileceğini sordum.

"Hmmm, bakalım!" diye mırıldandı. "Yarın tekrar gelin. Mendel elbet size bir şeyler bulur. Piyasada bulamadıklarımızı başka yerlerde ararız. İşten anlayanın talihi de olur."

Kendisine büyük bir nezaketle teşekkür ettim. Fakat aynı zamanda koca bir pot kırdım: İstediğim eserlerin ismini not etmesini söyledim. Arkadaşım kolumu dürttü. Ancak iş işten geçmişti. Mendel, önerim üzerine bana, hem gururlu, hem kırgın, hem hükmeden bir bakışla bakmıştı. Bu bakış, gerçekten de şahane bir şeydi. Macbeth, savaşmadan teslim olmasını teklif eden Macduff'a herhalde aynı bakışlarla bakmış olmalıydı. Mendel, dilinin ucuna kadar gelen bir sözü yutar gibi homurdandı. Beni en kaba küfürlere boğsa hakkı vardı. Kitapçı çırağı yahut kütüphane odacılarıyla konuşuyormuş gibi, ona kitap ismi not ettirmek ancak onu tanımayan bir yabancıнын yapacağı işti. Bu eşsiz, pırlanta kadar berrak beyin, hiç böyle araçlara ihtiyaç duyar mıydı?

Bu az bulunur dehayı ne kadar incitmiş olduğumu ancak sonraları anlayabildim. Bu biçimsiz, kaba saba, bodur Galiçya Yahudisinde hakikaten devasa bir bellek vardı. Bu yosunlu, kirli alnın arkasına, görünmez, sihirli bir el, maden üzerine kazırcasına sayısız kitap isimleri yazmıştı. Yeni, eski her kitabın yazarının ismini, basıldığı yeri, yeni ve kullanılmış fiyatını duraksamadan söylüyor; içindeki resimleri ve şekilleri şaşırtıcı bir açıklıkla hatırlıyordu. Bütün kitapları, hatta kitapçı dükkânlarının vitrinlerinde sadece gözüne ilişmiş olanları bile, tıpkı yaratacağı yapıtı beyninde seyreden bir sanatkâr gibi, büyük bir açıklıkla hatırlıyor, görüyordu. Mesela Ratisbonne tüccarlarından birinin kataloğunda altı mark olarak fiyatlandırılmış bir kitaba rastlayacak

olsa, aynı kitabın diğ er bir nüshasının Viyana'da, iki sene evvel dört k rona mezatta satıldığını hatırlıyor ve hatta müşterinin ismini bile söylüyordu. Mendel ne bir kitap ismi ne de bir tarih unuturdu. Daima değişken, daima hareketli olan kitaplar âleminin her yıldızını, her bitkisini, her mikroskobik yaratığını tanıyordu. Bu konuda, uzmanların hepsinden daha fazla bilgi sahibi-
biydi. Kütüphaneleri, onları idare edenlerden daha iyi tanıyor, büyük tüccarların depolarını, çizelgeler ve fi  kasaları ile donanımlı sahiplerinden daha eksiksiz biliyordu. Ve elinde hatırlama denilen o eşsiz kuvvetin sihriinden başka hiçbir araç yoktu. Onun o görkemli belleği, her olgunlaşma olayının ezeli sırrını oluşturan bilinçsel inat sayesinde olu mu  ve kuvvetlenmi ti.

Fakat bu garip adam, kitapların dışında her şeyden habersizdi. Ya amla ilgili olaylar, ancak basılı harfler şekline girip bir kitap sayfası üstünde birleşerek saklandıkları andan itibaren onun açısından kesinlik kazanırdı. Doėrudan kitapların içeriğini bile bilmezdi. Sadece kitabın, yazarın, yayıncının isimleri ve fiyatı onu karşı konulamaz bir cazibe ile çekerdi. Jakob Mendel'in uzman belleği kesinlikle verimsiz bir bellekti; bir kataloğun yaprakları üstüne değil de onun beyninin yumuşak özü üstüne basılmış bitmez tükenmez bir isim listesinden ibaretti. Fakat kendi sahasında eriştiği bu olgunlaşma, Napolyon'un fizyonomide, Mezzofanti'nin lisanlarda, Lasker'in satranç oyununda ve Busoni'nin müzikte eriştiği olgunluk ayarındaydı. Kütüphane denilen o genel hazinelerden birine yerle tirilse, bu beyin,

binlerce âlime ve öğrenciye pek çok şey öğretir; onları hayran bırakır ve bilime paha biçilmez hizmetlerde bulunurdu. Fakat bu yüksek çevre, Talmud eğitiminden öteye geçmeyen bir sahafın erişeceği bir yer değildi. Bu sebeple onun olağan dışı yetenekleri, ancak Gluck kahvehanesinin esrarengiz masası başında geliştirmekteydi. Şayet günün birinde, büyük bir psikolog, Buffon'un hayvanlar hakkında yaptığı gibi, belleğin birçok şekillerini, çeşitlerini ve nüanslarını ayırt etmeye ve sınıflandırmaya girişecek olursa Jakob Mendel'i, kitaplar âleminin bu dahi ve bilinmeyen ustasını unutmaması lazımdır.

Resmî olarak ve işin iç yüzünden haberdar olmayanlar açısından, Mendel ufacık bir sahaftan ibaretti. Her pazar Viyana gazetelerinden ikisinde şu ilan yayınlanıyordu: "Çok uygun fiyatlarla, eski kitaplar satın alırım. Alser Caddesi, Mendel." Bu ilanın sonunda Gluck kahvehanesinin telefon numarası vardı. Mendel, rast geldiği kitap yığınını karıştırır; her hafta, çatal sakallı bir hamalı peşine katıp; bulduğu kitapları kucak kucak taşır; fakat elinde ruhsatı bulunmadığı için, bunları çarçabuk elden çıkarırdı. Ruhsatsızlık yüzünden de, fakir bir sahaf kalmaya mahkûmdu. Öğrenciler, eski kitaplarını ona satarlardı. Aynı kitaplar onun aracılığıyla, daha genç öğrencilere ulaşırdı.

Mendel, çok küçük bir komisyon karşılığında, öğrencilere, herhangi bir kitabı sağlamak için aracılık da yapardı. Ondan bilgi almak pek ucuza mal olan bir şeydi. Para, onun hayatında hiçbir rol oynamıyordu;

sırtında hep aynı eski giysiler görülürdü. Sabahleyin, öğleden sonra ve akşam, birer fincan süt içer, iki ufak francala yedi. Öğleyin karşı lokantadan, kendisine hafif bir kahvaltı getirirlerdi. Sigara içmez, kâğıt oynamazdı. Hatta diyebilirim ki, yaşamazdı da; yaşayan, yalnız, beyaz camların arkasındaki gözleriydi. Bu gözler onun gizemli ve verimli beyninin özünü durmaksızın kelimeler, kitap ve yazar isimleriyle besliyordu. Ve bu öz, bir çayırın milyonlarca yağmur tanesini içişi gibi, bu bol gıdayı açgözlü bir iştahla emiyordu. İnsanlar onu kesinkes ilgilendirmezdi. İnsani tutkuların içinde sahip olduğu tek tutku, bunların en insanisi olan gururdu. Herhangi bir bilgi almak için boş yere soruşturup aradıktan sonra kendisine başvuran bir kimseyi derhal aydınatabildiği zaman bundan derin bir hoşnutluk duyardı. Viyana’da ve Viyana dışında bulunan yirmi otuz kadar ileri gelen şahsiyetin, bilgisine değer vermesi ve ona başvurması herhalde gururunu okşuyordu. Bunlar, çözümü gereken zorlu bir sorunla karşılaştıklarında, tam ve kesin bir güvenle Gluck kahvehanesine giderlerdi. O zaman genç ve meraklı olduğum için, bu danışma oturumlarında hazır bulunmak bana gerçekten zevk verirdi.

Mendel’e pek önemli olmayan bir kitap gösterilecek olursa, o, bu kitabı gürültüyle kapatır, “iki kuron eder” diye homurdanırdı. Buna karşılık, nadir bulunan veya baskısı tükenmiş bir kitap karşısında saygılı bir şekilde geri çekilir ve onu, özenle, beyaz bir tabaka kâğıt üzerine yerleştirirdi. Mürekkep lekeleri içindeki kirli

parmaklarından utandığı belli idi. Sonra bu kıymetli cildin yapraklarını dindar bir tavırla, birer birer açardı. İbadetle meşgul bir sofuyu rahatsız etmek nasıl yakışık almazsa, Mendel'i de böyle zamanlarda rahatsız etmek olanaksızdı. Onun, elindeki kitabı zevkle seyretilmesinde, eliyle yoklamasında, koklayıp tartmasında dinî bir ayinin gizemli farklılığı vardı. Mendel'in, böyle anlarda, kambur sırtı ileri geri sallanır, boğazından kısık sesler, homurtular çıkar, elleri sık saçlarının arasında dolaşır dururdu. Bazen uzun uzun, şaşkınlık ve beğeni sesleri çıkarır, bazen de kopuk veya kurt yemiği bir sayfaya rastlayınca, "Eyvah!" diye üzülürdü. Ve nihayet, yıpranmış kitabı, saygıyla kaldırır, gözleri yarı kapalı, hassas bir genç kızın bir gülü koklaması gibi, onun kokusunu derin derin içine çekerdi. Biraz ağır ve çapraşık olan bütün bu işler sırasında, kitap sahibinin, tabii ki, sabırlı olması gerekiyordu. Fakat bu derin incelemelerden sonra Mendel, istenilen bütün bilgileri büyük bir incelikle ve memnuniyetle, hatta duygusallıkla verir, aynı kitabın diğer basımlarının satış fiyatına dair ilginç hikâyeler anlatır, açıklamalar ilave ederdi. Böyle zamanlarda, Mendel âdeta genç ve dinç bir hale gelirdi. Yalnız, kendisini tanımayan toy kişilerin, zahmetine karşılık bir ücret vermeye kalkmaları, onu çileden çıkartırdı. O zaman Jakob Mendel, bir Amerikalı gezginin bahşiş teklif etmeye kalkıştığı bir müze müdürü gibi öfkelenir, geri çekilirdi. Az bulunur bir kitabın yapraklarını çevirmek, ona, metresini okşayan bir âşığın duyduğu zevke benzer sonsuz bir lezzet ve-

riyordu. Bu anlar onun platonik aşk geceleriydi; onun yanında ancak kitabın kıymeti vardı. Paranın, asla! Büyük koleksiyoncular, –bunlar arasında Princeton Üniversitesi kurucusu da vardı– kendisini danışman ve satın alma görevlisi olarak yanlarına almak istedi; fakat Jakob Mendel her defasında reddetti. Gluck kahvehanesinden başka hiçbir yeri kendisine yakıştıramıyordu.

Jakob Mendel, otuz üç sene evvel, hahamlık tahsili için köyünden kalkıp Viyana'ya gelmişti. O zaman ufak tefek, çelimsiz, çenesi hafifçe tüylü, saçları kıvrır kıvrır bir delikanlıydı. Fakat tahsile başladıktan az zaman sonra Yehova'dan yüz çevirmiş ve kitapların çekiciliği ile onlara tapar gibi olmuştu. Gluck kahvehanesine yerleşti ve bu kahvehane yavaş yavaş onun çalışma odası, genel karargâhı, içinde yaşadığı âlemin merkezi haline geldi.

Bir yıldız bilimci, teleskobun ufacık deliğinden milyonlarca yıldızı nasıl beğeni ile gözlemler, onların hareketlerini nasıl takip eder, durumlarını, bazen parlayıp bazen solan ışıklarını nasıl saptarsa, Jakob Mendel de, dört köşe masanın başına oturup, gözlüklerinin camından, hareketli ve değişken başka bir dünyayı, gerçeğinden üstün başka bir âlemi, kitaplar âlemini öylece zevk duyarak seyrederdi.

Jakob Mendel'in, Gluck kahvehanesinde büyük bir saygı görmekte olduğunu izaha gerek yok. Bu müessese, şöhretini, *Alceste* ve *Iphigenie Tauriste*'nin yaratıcısı, dâhi bestekâr Christophe Willibald Gluck'un ismini taşımaktan çok, bu basit sahafın göze görünmeyen kür-

süsüne borçluydu. Mendel, kahvehanenin eski tezgâhı, çuhalarına yama vurulmuş bilardo masaları ve bakır kahve semaveri kadar demirbaş eşyadan sayılırdı. Masası, bir mihrap kadar özenle korunurdu. Mendel, sayısız ziyaretçilerine daima bir şey ikram eder, o suretle ki, kazancının en önemli kısmını, kahvehane sahibinin meşin kesesine bırakırdı. Buna karşılık, kahvehanede bazı ayrıcalıklara sahipti. Telefona para vermez, mektup adresi olarak orayı kullanır ve ufak tefek işlerini gördürürdü. Yaşlı tuvaletçi kadıncağız onun paltosunu fırçalar, kopuk düğmelerini diker ve her hafta çamaşırlarını, çamaşırcıya kadar götürürverirdi. Karşıdaki lokantadan kahvehaneye yemek getirtmek hakkına sahip olan tek kişi oydu ve her hafta, mal sahibi Bay Standhartner, bizzat onun masasına gelir, bonjur derdi. Hoş, Mendel, her zamanki gibi okumayla meşgul olduğu için, onun selamına ara sıra karşılık verirdi.

Jakob Mendel, sabahleyin tam sekiz buçukta kahvehaneye girer ve ancak akşam ışıklar söndürüldüğü vakit çıkardı. Müşterilerle konuşma alışkanlığı yoktu. Gazete okumaz, çevresindeki değişikliklerin asla farkına varmazdı. Bir gün, Bay Standhartner, kendisine, titrek havagazı lambaları yerine elektrik ampulleri konduktan sonra daha rahat okuyup okumadığını sormuştu. Mendel şaşkınlık içerisinde başını kaldırdı. Günlerce süren gürültülü patırtılı elektrik tesisatı çalışmalarına rağmen o hiçbir şeyin farkında olmamıştı. Gözlüklerinin parlak iki camı, matbaa harflerini, milyarlarca mikroskobik yaratık gibi, beynine doğru emerek çeki-

yordu. O kadar ki, dünyada olan biten diğer olaylar onu hiçbir şekilde ilgilendirmezdi. İşte, Jakob Mendel, otuz seneden fazla bir zamanı, bu masanın başında aralıksız okuyarak, karşılaştırarak, dünyadan uzak, bitmez tükenmez bir rüyada yaşar gibi geçirmişti.

Bundan ötürü, Jakob Mendel'in mermer masasını, yarı karanlıkta, bir mezar taşı gibi çıplak, pırıldar görünce, bütün bedenimi bir ürperme sardı. Böyle bir adamın kaybının nasıl bir anlam ifade ettiğini, şimdi yaşımla ilerlemiş olduğum için, daha iyi anlıyordum. Çünkü öncelikle, bu tür insanlar, gitgide daha standartlaşan dünyamızda, her gün biraz daha eksilmekte. İkinci olarak da, toy bir delikanlı olarak bu eş bulunmaz adama karşı, bilinçsiz bir ilgiyle bağlanmış bulunuyordum. Ben onda büyük bir gizem sezmiştim. Yarattığımız özgün ve üstün yapıtların hepsi, bir bilinçsel inadın, deliliğe yakın, tek kişi olma tutkusunun ürünüdür. Bu tanınmayan, alçak gönüllü sahaf, saf bir fikir hayatının, bir tek fikre bağlı kalmanın, bir Hint fakiri veya bir Orta Çağ rahibiymişçesine, yoğun bir dünyayı unutarak kendinden geçme halinin, bu devirde bile, hatta bir telefon kulübesi yanında ve bir kahvehanenin pırıl pırıl ışıkları altında dahi mümkün olduğunu, bunu kendi kişiliğinde gerçekleştirmek suretiyle, bana, çağdaş şairlerimizden daha kusursuz bir şekilde kanıtlamıştı..

Ben, Jakob Mendel'i nasıl olmuş da unutmuştum. Gerçi araya savaş girmiş ve ben, tıpkı onun tutkusuna benzer bir ateşle, kendi yapıtlarımı hazırlamaya koyul-

muştum. Şimdi, onu hatırladıkça, şiddetli bir merakla karışık üzüntü duyuyorum.

Acaba Mendel ne olmuştu? Şimdi neredeydi? Garsonu çağırdım, sordum, ne yazık ki onu tanımadığını, kahvehaneye bu isimde hiçbir müşterinin devam etmediğini söyledi. Biraz düşündükten sonra, aradığım adamın, Saint Florian Sokağında tuhafiyeci dükkânı işleten Bay Mandl olması olasılığından bahsetti. Dünyanın ne kadar boş bir yer olduğunu düşünerek dudaklarımı acı acı büktüm. Geçtiğimiz yollarda kalan son ayak izlerimiz, topuğumuzun yerden kalkmasıyla beraber rüzgârla süpürülüp gidecek olduktan sonra yaşamının ne anlamı vardı? Otuz seneden fazla bir zaman, bir adam, şu birkaç metrekaare genişliğindeki yerde nefes almış, okumuş, düşünmüş, konuşmuştu; sonra yeni bir “firavun” yönetimi başlamış ve üç dört senelik bir süre “Yusuf”un unutulmasına yetmişti. Gluck kahvehanesinde Jakob Mendel’in adı bile unutulmuştu! Sanki öfkeli bir davranışla, garsona, Bay Standhartner’i görmek istediğimi söyledim ve kahvenin eski çalışanlarından kimse bulunup bulunmadığını sordum. Bay Standhartner kahveyi çoktan satmış ve kendisi de ölmüştü. Eski çalışanlardan hiç kimse yoktu. Yalnız, tuvaletlere bakan ve herkesin Bayan Şokola diye çağırdığı Bayan Sporschil, hâlâ oradaydı. Ancak onun da, bütün eski müşterileri anımsayabileceği kuşkuluydu.

Jakob Mendel gibi bir adamın unutulamayacağını düşünerek derhal Bayan Sporschil’i çağırttım. Kadıncağız, karmakarışık ak saçları, ıslak ve kıpkırmızı

elleriyle, yeraltındaki dairesinden oflaya puflaya çıktı. Henüz döşeme taşlarını yıkadığı yahut camları sildiği belliydi. Kahvenin göz kamaştıran ampulleri altında yerini yadırgamış gibiydi. Viyana'nın alt tabaka halkının, sorgu karşısında kalınca, aklına derhal sivil polis gelir. Bayan Sporschil de, önce bana kuşkulu ve sakıngan bakışlarla baktı. Benden pek hayır ummuyordu. Fakat daha ben Jakob Mendel ismini söyler söylemez doğruldu ve bu ismin kendisinde uyandırdığı hatıra ile parlayan gözlerini yüzüme dikti.

Çaresiz kadın, zavallı Mendel'i anımsayan, onu düşünen bir kimsenin de var olduğunu görünce, gençliğini anımsayan bir ihtiyar gibi heyecana kapıldı, ağlayacak hale geldi.

Mendel'in hayatta olup olmadığını sordum:

"Ah, zavallı Bay Mendel!" dedi. "Beş sene, belki de altı yedi sene oldu öleli! Ne iyi adamdı! Ben geldiğim zaman o buradaydı, demek şöyle böyle yirmi beş sene öncesinden beri tanıyorum."

Bayan Sporschil gitgide heyecanlanıyordu. Mendel'in akrabası olup olmadığını sordu. O güne kadar Mendel'i arayan soran olmamıştı.

"Nasıl öldüğünü biliyor musunuz?" diye sordu.

"Hayır, hiç bilmiyorum," dedim ve bu olayı anlatmasını rica ettim.

Kadıncağız, utangaç ve çekingen bir tavırla, ıslak ellerini kirli önlüğüne siliyordu; kahvehanenin kalabalığı içinde kendisini yabancı hissettiğini anladım. Garsonların, ne konuştuğunu dinlemek için kulak misafiri

olmalarından çekinerek ara sıra dönüp dönüp arkasına bakıyordu.

Kumar salonuna, Mendel'in eski yerine gidip oturmamızı teklif ettim.

Minnetle kabul etti. Ve biraz titrek adımlarla önden yürüdü. Garsonların ikisi de hayretle bize bakıyorlardı. Oluşturduğumuz bu pek uygunsuz çifti gören birkaç müşteri de tuhaf tuhaf bizi süzüyordu.

Masaya oturduk ve Bayan Sporschil, Sahaf Mendel'in dokunaklı macerasını bana şu şekilde anlattı:

Savaşın başlangıcında, Mendel her sabah saat sekiz buçukta yine geliyor, her zamanki gibi bu masada oturuyor ve bütün gün kitap okumakla meşgul oluyordu. Sanki olan bitenleri bilmiyor gibi davranıyordu. Kesinlikle gazete okumuyor, hiç kimse ile konuşmuyordu. Dağıtıcılar gazetelerin özel baskılarını haykırdıkları zamanlar bile aldırış ettiği yoktu. Askere alınan ve Gorlice cephesinde ölen garson Franz'ın ortadan kayboluşunu fark etmemişti bile; Standhartner'in oğlunun da Przemiysl'de tutsak olduğunu bilmiyordu. Ekmek gitgide bozulduğu halde, sütlü kahve yerine her gün önüne getirilen şey kötü bir incir suyundan oluştuğu halde, ağzını açıp karşı bile çıkmamıştı. Sadece bir defa; kendisine başvuran öğrencilerin azlığına şaşır-mıştı, o kadar. Zavallı adam kitaplarından başka hiçbir şeyle ilgili değildi ki!

Fakat günün birinde, felaket geldi çattı. Öğleden evvel saat on birde bir jandarma ile sivil bir memur kahveye girdiler ve orada Jakob Mendel isminde bir

kimse bulunup bulunmadığını sordular; sahafın masası kendilerine gösterildi. Mendel hep aynı saflıkla, bu gelenlerin kendisine kitap satmak yahut bir şey sormak istediklerini sanıyordu; fakat onlar, derhal kalkıp kendilerini takip etmesi emrini verdiler.

Kahvenin bütün gedikli müşterileri zavallı Mendel'in etrafına toplanmışlardı. O, gözlüklerini alnına doğru kaldırmış, jandarmanın kendisinden ne istediğini anlayamıyor, aval aval onun yüzüne bakıyordu. Bayan Sporschil de jandarmaya, herhalde yanıldığını, Mendel gibi iyi bir adamın bir sineği bile incitmeyeceğini söylemişti. Sivil memur bağırarak, "bu işlere karışma" diye onu azarlamıştı. Sonra, sahafı alıp götürdüler. O günden sonra iki sene kadar, Mendel'in yüzünü gören olmadı. Hatta şimdi bile Bayan Sporschil, zavallı sahafa yüklenen suçun ne olduğunu tam anlamıyla bilmiyordu.

"Fakat," diyordu, "Bay Mendel'in katiyen kötü bir şey yapmadığına yemin ederim. Polis memurları aldanmışlardır ve suçsuz bir adamı tevkif ederek bir cinayet işlemişlerdir."

Bayan Sporschil'in hakkı vardı. Jakob Mendel hiçbir suç işlemiş değildi, yalnız, o karmakarışık devirde, saflığı yüzünden akla gelmeyecek bir budalalık yapmıştı. Bu budalalık da, ancak etrafında olan biten şeylerden kesinlikle bilgisi olmamasıyla açıklanabilirdi. Bakınız ne olmuştu:

Tarafsız ülkelerle olan haberleşmeyi kontrolle görevli sansür dairesinde, bir gün, Jakob Mendel isminde

biri tarafından yazılmış ve imzalanmış bir kartpostal ele geçmişti. Şaşılacak şey; bu kartpostal düşman ülkede bir kimseye, Paris'te Grenelle rıhtımında kitapçı Jean Labourdaire'e yazılmıştı. Kartpostal sahibi, *Bulletin Bibliographique de France* isimli derginin bir senelik abonelik bedelini peşin verdiği halde son sekiz sayısının gönderilmediğinden şikâyet ediyordu. Bir lise öğretmeni olan sansür memuru, bu kartı okurken gözlerine inanamadı, bunun alay için yazılmış bir şey olduğuna hükmetti. Haftada yaklaşık iki bin mektup okuyor, şüpheli bir yazışma yahut casusluğa benzer bir şey yakalamaya çalışıyordu. Fakat o zamana kadar, bu derece saçma bir şeye rastlamamıştı. Bir adam, Avusturya'dan Fransa'ya ulu orta kartpostal yazıyor ve sanki bütün sınırlar dikenli tellerle örülü değilmiş gibi ve sanki Fransa, Almanya, Avusturya ve Rusya, her gün, karşılıklı binlerce insan vücudunu ortadan kaldırmıyormuş gibi, bu kartpostalı, gayet doğal bir şekilde mektup kutusuna atıyordu. Memur, bu kartı, seyrek rastlanan bir eşya örneği gibi önce çekmesine sakladı ve bu konudan bahsetmedi. Fakat birkaç hafta sonra ikinci bir kart daha geldi. Bu da Londra'da, Holborn Square'de, antikacı John Oldridge adresine yazılmıştı. Mendel ismindeki o aynı acayip adam bu karta ulu orta imzasını atmış, *Antiquarium* dergisinin son sayılarının gönderilmesini istemekteydi. Memur pirelendi. Acaba bu yazılarda gizli bir anlam mı vardı? Yerinden kalktı, amiri olan binbaşının karşısında esas duruşa geçti ve iki kartpostalı masasına bıraktı. Binbaşı, durumu şaşkınlıkla karşıladı: "Garip!

Çok garip!” dedikten sonra, önce, Jakob Mendel denilen adamın hakikaten var olup olmadığını anlamak üzere polisi araştırmakla görevlendirdi. Bir saat sonra Mendel tevkif edilmiş ve şaşkınlıktan ayakları birbirine dolana dolana binbaşının karşısına getirilmişti. Subay bu gizemli kartları Mendel’e gösterdi ve bunları yazanın kendisi olup olmadığını sordu. Mendel, bu ciddi davranıştan alınarak, önemli bir kataloğu okumakla uğraştığı bir sırada rahatsız edilmiş olmanın verdiği can sıkıntısıyla, oldukça kaba bir karşılıkta bulundu:

“Bedeli ödenmiş dergileri istemek hakkımdır tabii!”

Binbaşı, yanındaki masada oturan subaya döndü, “bu adam deli” demek ister gibi bakıştılar. Binbaşı, bu zavallıyı sadece haşlayıp salıvermek mi, yoksa işi ciddi tutmak mı gerektiğini bir an düşündü. Bir memur, kararsız kalınca önce zabıt tutar; rapor yazmak iyi bir şeydir. Bir işe yaramasa bile, herhalde zararı da yoktur.

Fakat o gün, zararsız raporun bu zavallıya zararı dokundu. Mendel’e, önce adını sordular. Jakob, daha doğrusu Jakob Jainkeff Mendel olduğunu söyledi. Ne iş yaptığı sorusuna, “Seyyar satıcı” dedi. Kitapçı ruhsatı olmadığı için elinde sadece seyyar satıcılık belgesi vardı. Üçüncü soru felaketine sebep oldu.

“Nerede doğdunuz?”

Jakob Mendel, Petrikau civarında küçük bir kasabanın adını söyledi, binbaşı kaşlarını çatı. Bu kasaba, sınıra yakın, Rus Lehistan’ındaydı.

Bu işte bir bit yeniği vardı. Bu nedenle sorgu daha şiddetlendi:

“Avusturya’da oturma belgesini ne zaman aldınız?”

Jakob Mendel şaşkınlıkla onun yüzüne bakıyor, hiçbir şey anlamadığı halinden belli oluyordu.

“Kâğıtlarınızı, nüfusunuzu görelim.”

Mendel’in elinde seyyar satıcılık belgesinden başka, kâğıda benzer bir şey yoktu.

Binbaşının davranışı gitgide daha ciddileşti:

“Milliyetiniz nedir söyler misiniz? Babanız Avusturyalı mıydı, Rus muydu?”

Mendel son derece sakin bir şekilde cevap verdi:

“Tabii Rus.”

“Siz?”

“Ben, askerlikten kurtulmak için otuz üç sene evvel sınırdan bu tarafa geçtim. O zamandan beri Viyana’da yaşıyorum.”

Binbaşı, sorularına devam etti:

“İkamet belgenizi ne zaman aldınız?”

“Bu gibi şeylerle uğraşmadım bile.”

“O halde hâlâ Rus uyruğundasınız, öyle mi?”

Bu usanç verici sorgudan canı sıkılmaya başlayan Mendel, kayıtsızca cevap verdi:

“Evet, gayet tabii!”

Binbaşı, koltuğuna öyle bir yaslandı ki koltuk gacırdadı. Bu nasıl işti? 1915 senesinde, Tarnow’dan, büyük taarruzdan sonra, bir Rus, Viyana’da, Avusturya’nın başkentinde elini kolunu sallaya sallaya geziyor, üstelik Fransa’ya ve İngiltere’ye mektup yazıyor da polis bu adamla meşgul bile olmuyordu, Avusturya genelkur-

mayı da casusların, askerî kıtaların her hareketini derhal Ruslara bildirmesine şaşıyordu ha!

Binbaşı ayağa kalktı ve masasına abanarak:

“Niçin, yabancı olduğunuzu derhal bildirge ile bildirmediğiniz?” diye sordu.

İşin aslını hâlâ anlayamayan Mendel, hep o Yahudi şivesiyle, cevap verdi:

“Niçin bildirecekmişim?”

Bu sersemce soru binbaşayı çileden çıkardı. Tehdit dolu bir sesle, resmî ilanlardan haberdar olup olmadığını sordu. Mendel, bu soruya da:

“Hayır,” cevabını verdi.

Binbaşı ile subay, hiç görülmedik bir şey karşısında kalmış gibi bir süreliğine afalladılar. Mendel, yavaş yavaş ölçüsünü kaybediyordu. Alnında ter damlaları birikmeye başlamıştı.

Telefonlar çaldı, yazı makineleri çatır çatır işledi, posta erleri koşuştular ve Jakob Mendel’in önce garnizonun hapishanesine, oradan da ilk kafile ile bir toplanma kampına götürülmesi kararlaştırıldı. Kendisini götürmeye gelen iki eri takip etmesi söylendiği zaman Mendel duraksadı. Amacın ne olduğunu pek de iyi kavrayamıyordu. Bu sert davranışlı, sırma kordonlu adam ne demek istiyordu? Jakob Mendel’in, içinde yaşadığı kitaplar âleminde anlaşılmazlık, savaş gibi şeyler yoktu; orada bir tek istek, daima daha fazla kelime, daha fazla tarih, daha fazla kitap ve yazar ismi öğrenmek, daima daha fazla bilgi edinmek isteği vardı.

Yanındaki iki erin korumasında, içi rahat, merdivenleri indi. Polis karakolunda cebindeki kitapların hepsini çıkardılar; içinde yüzlerce fiş ve adres bulunan cep defterine el koydular. O zaman Mendel deli gibi çırpınmaya başladı. Binbir güçlkle kontrol altına alınamildi. Gözlüğü, onu fikir dünyasına bağlayan bu gizemli teleskop gözünden fırladı, yere düştü, paramparça oldu. İki gün sonra, onu, sırtındaki yazlık pardösü ile Komorn civarındaki sivil Rus esirlerinin kampına sevk ettiler.

Jakob Mendel'in bu kampta iki sene içinde çektiği manevi acıların ne olduğunu bilmiyorum. Kitaplar âleminde zorla çekilip çıkarılmış Mendel, aymaz ve okuma yazması olmayan bir insan sürüsü içinde, kanatları yolunmuş bir kartal gibiydi. Büyük savaşın canice işleri arasında en anlamsız, en yararsız ve bu nedenle de en ahlak dışı olanı, silah altına alınma yaşı çoktan geçmiş ve en vahşi insanlarda bile kutsal sayılan konukseverliğe inanarak, zamanında kaçmayı düşünmemiş yabancı uyruklu sivil erkekleri toplayarak dikenli tellerin arkasına yığmak olmuştur. Medeniyete suikast demek olan bu cinayet, Fransa'da, Almanya'da, İngiltere'de, şaşkın Avrupa'mızın her köşesinde, ne yazık ki aynı şekilde uygulanmıştır.

Şayet, beklenilenin aksine bir rastlantı, Jakob Mendel'i, alışkın olduğu çevresine geri göndermeseydi, o da, daha pek çok günahsızlar gibi, bu insan ağılında hiç şüphesiz ya çıldıracak ya dizanteriden, zafiyetten ya da üzüntüden ölüp gidecekti.

Jakob Mendel'in ortadan kaybolduktan sonra, adresine, yüksek şahsiyetlerden birçok mektup gelmişti. Hanedana ait eserlerin koleksiyonunu yapmaya delice meraklı Steirmark valisi Kont Schönberg; Saint Augustin'e dair bir eser hazırlamakta olan ilahiyat fakültesi eski dekanı Siegenfeld; seksen yaşında emekli amiral şövalye Pişek de, birçok kez Jakob Mendel'in Gluck kahvehanesindeki adresine mektup yazmışlardı. Bu mektuplardan birkaçı, onun toplama kampındaki adresine yollandı. Bu mektupları gören iyi kalpli bir yüzbaşı; üzgün ve sessiz, bir köstebek gibi köşeye büzülüp oturmakla vakit geçiren bu pasaklı, yarı kör Yahudinin, yüksek şahsiyetlerle ilişkisine hayret etti. Bu gibi kimselerle teması olan bir adam, rastgele bir adam olamazdı. Bu düşünce ile yüzbaşı, Mendel'in bu mektuplara cevap vermesine ve koruyucularından, kendi lehinde aracılıkta bulunmalarını rica etmesine izin verdi. Mendel'in durumunu öğrenen bu kişiler, bütün koleksiyonculara özgü olan kuvvetli dayanışma duygusuyla harekete geçtiler ve dört bir yana başvurarak sahafı kurtardılar. Mendel, iki sene süren tutsaklık hayatından sonra her gün polise görünmek koşuluyla, onların sayesinde, 1917'de Viyana'ya dönebilmişti.

Ne olursa olsun, yine serbestçe hareket edebiliyor, bir evin tavan arasındaki küçük konutunda barınabiliyor, kitap sergilerinin önünden geçebiliyor ve Gluck kahvesinde oturabiliyordu.

Bayan Sporschil, Mendel'in bu geri dönüşüne tanık olmuştu. Bunu bana, hatırladığı kadar içtenlikle şu şekilde anlattı:

“Hiç unutmam, bir gün, kahvehanenin kapısı açıldı. Onun kapı açmasını bilirsiniz; kanat onun vücudu sıgacak kadar aralandı ve Mendelcik çekingen adımlarla içeri girdi. Gözlerime inanamıyordum. Arkasında eski püskü bir asker kaputu, başında şapkadan başka her şeye benzeyen bir şey vardı. Ne yaka, ne kravat; yüzü mezar-
dan çıkmış bir ölü gibi sapsarı, saçları ağarmış, vücudu, kemikleri sayılacak kadar zayıflamıştı. Halini görseniz acırdınız. Sanki hiçbir şey olmamış gibi girdi, konuşmadı, bir şey istemedi, kaputunu çıkardı ve masasına oturdu. Bu hareketleri eskisi gibi kolaylıkla değil, zorlukla yapıyor, nefes nefese kalıyordu. Cepleri eskisi gibi tıklım tıklım kitapla dolu değildi. Oturdu ve bakışları boşalmış, etrafı siyah bir halka ile çevrilmiş gözlerini masaya dikti, öylece kaldı. Yalnız, Almanya'dan gelen bir demet kâğıdı, getirip önüne koyduğumuz zaman, yavaş yavaş okumaya başladı. Fakat eski halinden esers yoktu.”

Hayır, eski durumu hiç yoktu. O, az ama öz iş yapan bir sihirbaz, yanılmaz bir fihrist olmaktan artık çıkmıştı. O tarihte Mendel'i görenlerin hepsi bu durumu gözlemlemişlerdir. Vaktiyle çok sakin ve çok kendine güvenen bakışlarında şimdi bir bozukluk var gibiydi.

O kanlı, uğursuz kuyruklu yıldız, delice yarıştığı sırada, herhalde onun kitap âlemine, o dingin ve yalnızlığı seçen yıldızla çarpmıştı. Yıllardan beri matbaa harflerinin sinek ayağını andıran minimini şekillerine

alışık gözleri, dikenli tellerle çevrili cehennemde çok korkunç şeyler görmüştü. Göz kapakları, vaktiyle fıldır fıldır dönen, alaycı bakışlı gözlerini, ağır bir örtü gibi kapıyor; o eski, ateşli gözler kan çanağı gibi kızarmış, iplikle tutturularak tamir edilmiş gözlüğünün camları arkasında uyukluyordu. Daha acıklısı, o olağanüstü hafızanın bir direği yıkılmış ve bütün bina çökmüştü. Beynimiz, bu şaşmaz cihaz o kadar hassastır ve o kadar nazik bir özden yapılmıştır ki, en küçük bir damar tıkanca, sinirlerden biri sarsılsa, bir hücresi haddinden fazla yorulsa en uyumlu bir şekilde düzenlenmiş zekâ derhal sessizliğe gömülür. Mendel'in belleğindeki o eşsiz klavyenin tuşları artık işlemez olmuştu. Ara sıra kendisine başvuran olursa dalgın dalgın yüzüne bakıyor, söylenilen sözleri pek iyi anlayamıyor ve çarçabuk unutuyordu.

Dünya nasıl eski dünya değilse, Mendel de artık eski Mendel değildi, kitap okuduğu zaman, eskisi gibi zevkli bir kendinden geçişle sallanmıyor; bakışları, gözlüklerinin arkasından, tekdüze bir hareketle kitaba yönelmiş, öylece hareketsiz duruyordu. Okuyor mu, düşünüyor mu anlaşılamıyordu. Çoğunlukla, başını önünde duran kitaba dayar, güpegündüz uykuya dalar. Bazen de, ne arasanız bulunmayan o tarihte masasının üstüne konulmuş olan asetilen lambasının dumanlı ışığına dalar, saatlerce onu seyrederdi. Hayır, Mendel eski Mendel değildi. Akıllara şaşkınlık veren bir varlık olmaktan çıkmış, oturduğu iskemleye yığılırcasına serilen çaresiz bir insan yıkıntısı haline gelmişti. Artık

Gluck kahvehanesine onur değil, bir asalak, pis, iğrenç bir sığıntı gibi zarar veriyordu.

Daha doğrusu, kahvenin yeni sahibi Bay Gurtner, iki fincan süt içip dört küçük francala yiyen bir müşterinin sabahtan akşama kadar bir masayı işgal etmesini doğru bulmadığı için böyle düşünüyordu. Galiçyalı ihtiyar Yahudiyi silkip atmak istiyordu. Bu fırsat, ortaya çıkmakta gecikmedi.

Jakob Mendel çok fena durumdaydı. Biriktirdiği para son kuruşuna kadar tükenmiş, müşterileri dağılmıştı. Evlerin üst katlarına kadar tırmanıp, kapı kapı dolaşarak satılık kitap arayacak kuvveti yoktu. Hiç parası kalmamıştı, bu da her fırsatta belli oluyordu. Ara sıra yemek getirtiyordu; hatta bir defasında, içtiği sü-tün ve yediği francalanın parasını üç hafta verememişti. Mal sahibi, bu durum üzerine, Mendel'i kapı dışarı etmek istemiş, fakat Bayan Sporschil araya girerek kefil olmuştu. Garson, birkaç defa, hesap pusulalarında çelişkiler fark etti; francalalar eksiliyordu. Mendel'den şüphelendi; onu göz hapsine aldı ve bir gün suçüstü yakaladı. Garson, o gün kaloriferin arkasına gizlenmiş, bekliyordu; Mendel'in, yerinden kalktığını, yandaki odaya gittiğini, gizlice iki francala alıp obur gibi yediğini gördü. Bu francalaların parasını istedikleri zaman, bahtsız adam, francalaları kendisinin yemediğini iddia etti. Artık iş anlaşılmıştı. Garson, olayı Gurtner'e haber verdi. Bu habere fazlasıyla memnun olan Gurtner, herkesin içinde Mendel'e hakaret etti; onu hırsızlıkla suçladı ve polis çağıracağını söyledi; arkasından da derhal

çıkıp gitmesini, bir daha kahvehaneye ayak basmamasını emretti. Mendel ağzını bile açmadı, eli ayağı titreyerek yerinden kalktı ve çıktı gitti. Bayan Sporschil:

“Acınacak haldeydi,” diyordu, “bu manzarayı ömrüm oldukça unutmayacağım. Gözlüklerini alnına doğru kaldırmış, yüzü kireç gibi bembeyaz ayağa kalktı. Mevsim ocak ayı ortası olduğu halde kaputunu giyecek vakit bulamamıştı; kitabını da masanın üstünde unutmuştu. Ben kitabı gördüm, arkasından koşmak istedim. Fakat Mendel kapıdan çıkmış bulunuyordu. Bay Gurtner arkasından bağırıyor, gürültüyü işitenler birikmeye başlıyordu. Sokağa kadar çıkıp peşinden gitmeye cesaret edemedim. Bu ne ayıp şeydi Yarabbi! Bay Standhartner’in zamanında olsa, bir francala aşırı diye katiyen adam kovulmazdı. Mendel ölünceye kadar francala yese bir şey olmazdı. Ama neylersin, şimdiki insanlarda insaf kalmamış! Otuz seneden fazla bir zaman bu kahvede vakit geçirmiş bir müşteri nasıl kovulur? Rezalet doğrusu, ayıp! Allah bunun günahını benden sormasın.”

Bayan Sporschil heyecan içindeydi; durmadan: “Bay Standhartner olsa, vallahi böyle yapmazdı” deyip duruyordu.

Mendel’i, o vakadan sonra bir daha görüp görmediğini sordum. Heyecanına engel olmaya çalışarak anlattı:

“İnanmazsınız; her gün, masasının yanından geçtikçe yüreğim parçalanıyordu. Zavallı Bay Mendel acaba nerede diye düşünüp duruyordum. Evini bilsem,

ona öteberi götürecektim. Çünkü yiyecek ekmeği, ısınacak ateşi olmadığından emindim. Nihayet, haber almaya almaya, artık onun yüzünü bir daha göremeyeceğime, zavallının öldüğüne hükmettim. Hatta ruhu şad olsun diye kilisede bir dua bile okutturmayı düşünüyordum. Ne iyi adamdı; hem de ne kadar zamandır tanışıyorduk.

“Derken, bir şubat sabahı, erkenden, saat sekizde ben pencere demirlerini parlatırken, bir de baktım kapı açılıp Mendel içeri girmez mi? Gözlerime inanamadım. Bilirsiniz, hep çekinerek, ayaklarının ucuna basa basa girerdi. Fakat o gün, içeri girişinde bir başkalık vardı. Görür görmez anladım ki kafasında bir sabit fikir taşıyordu. Gözleri parlıyordu. Lakin ne yoksul bir kılıktaydı Yarabbi!

“Bir deri bir kemik kalmıştı! İlk önce, onun geliş bana pek garip göründü, sonradan işi anladım. Zavallı adam artık kendine sahip değildi; güpegündüz, bir uykuda yürür gibi dolaşıyordu. Her şeyi unutmuş, kapı dışarı edildiği bile aklından çıkmıştı. Bereket versin ki patron kahvede değildi ve garson o aralık kahvaltı ediyordu. Koştum, içeri girip oturmamasını, yoksa o kaba herifin, tekrar gelip kendisini kapı dışarı atacağını anlattım.”

Bayan Sporschil, sözün burasına geldiği zaman kaygıyla arkasına baktı ve: “Yani Bay Gurtner’in demek istedim” diye ekledikten sonra sözüne devam etti:

“Mendel’i ismiyle çağırdım. Yüzüme baktı. Ah, Yarabbi ne feci şeydi o! Tam o dakikada her şeyi, bir-

denbire hatırladı. Bütün vücudu ürperdi, zangır zangır titremeye başladı, ayakları birbirine dolaşarak kapıya koştu ve orada kendini kaybetti, yere yığıldı. Hemen hastaneye telefon edildi, geldiler, Mendel'i götürdüler. Zavallı, o akşam kalp krizinden öldü. Doktor, zavallı adamın, kahveye gelirken, ne yaptığını pek de bilmediğini söylemişti. Deli gibi bir şeydi ve herhalde onu buraya doğru iten bir kuvvet vardı. İnsan otuz altı sene hep aynı masada oturunca, ağıla dönen kuzu gibi, tabii yine oraya gelir.”

Bu olağanüstü adamı en son tanıyan iki kişi, ben ve Bayan Sporschil, bir müddet daha ondan uzun uzadıya bahsettik. Ben, Mendel'in, zavallı varlığına rağmen, yaşadığı büyük fikir hayatının gizemini öğrenmiştim; Bayan Sporschil de, yirmi beş sene, onun paltosunu fırçalamış, düğmelerini dikmişti. Boş masasının önünde, karşılıklı onu hayal ediyor, onu anıyor ve çok iyi anlaşıyorduk. Zira anılar, özellikle sevgi ile karışık anma, insanları daima birleştirir. Bayan Sporschil, anlatırken birdenbire bir şey hatırladı:

“Az daha unuttuyordum,” diye haykırdı. “Masanın üstünde unuttuğu kitabı hâlâ saklıyorum. Geri veremedimdi ki! Sonra arayan da olmayınca, bir anı diye sakladım. Fena etmedim değil mi?”

Gitti, kitabı odasından aldı, getirdi. Hayatta, bazen, en acı olayların öyle gülünç tarafları olur ki! Bayan Sporschil bana, Hayn'ın bütün kitap meraklılarıncı bilinen açık saçık edebiyat örneği olan *Bibliotheca Germanorumerotich et Curiosa* isimli kitabının ikinci cil-

dini getirmişti. Kitapların da kendilerine özgü kaderleri vardır. Tesadüf, bu kadının, dua kitaplarından başka hiçbir kitabın sayfasını karıştırmamış olan buruşuk ve temiz elleri arasına bu muzır kitabı tutuşturmuştu. Gülmemek için dudaklarımı ısırdım.

İhtiyarcağız, bunun kıymetli bir kitap olup olmadığını soruyor, bunu muhafaza edip etmemek hususunda benim düşüncemi öğrenmek istiyordu.

“Saklayın, dursun,” dedim. “Eski dostunuz Mendel’in ruhu, kendilerine kitap sağladığı bir alay insandan bir tanesinin, kendisini hatırladığını görürse şad olacaktır.”

Bayan Sporschil’den ayrıldım. O ölüye bu kadar sade ve bu kadar insani bir şekilde sadık kalan, onu daha iyi hatırlamak için, saf bir düşünce ile ona ait bir kitabı itina ile saklayan bu ihtiyar kadını çok övgüye değer buluyordum. Bense Mendel’i seneler boyunca unutmuştum. Fakat yine biliyorum ki, kitaplar, insanları ölümden sonra da birleştiren ve bizi, unutmaya, hayatın bu en büyük düşmanına karşı koruyan biricik araçtır.

KADIN VE DOĞA

BÜTÜN ÜRÜNÜ YAKIP KAVURAN ve korkunç anısı akıllardan yıllarca silinmeyen o yağmursuz, kurak sene idi. Haziran ve temmuz içinde, susayan tarlalara kıt ve geçici birkaç serpinti dökülmüş, fakat ağustos girdikten sonra, tek damla yağmur düşmez olmuştu. Hatta birçok kimse gibi benim de serinliğe kavuşmayı ümit ettiğim bu yüksek Tirol yaylasında bile, safran rengi alan kızgın hava, ateşten ve tozdan ibaretti. Ateşler içindeki bir hasta gözünü andıran sarı ve bunaltıcı bir güneş, gün doğumuyla beraber, boş semanın öbür ucundan, sönükleşen doğanın üstüne kavurucu ışıklarını yağdırmaya başlıyor; saatler geçtikçe, kaynar ve koskocaman bir kazandan çıkan buğular gibi beyazımsı bir buhar yavaş yavaş yükseliyor ve vadiyi kaplıyordu.

Gerçi Dolomit tepeleri, orada, ta uzakta, görkemli bir şekilde yükseliyor ve tepelerinde, parlak ve temiz bir kar ışıldıyordu; fakat o ışıltının serinliğini hissedene ancak gözlerdi. O tepelere bakmak ve bu kurnanın dibinde, gece gündüz obur bir sıcak sinsi sinsi her tarafa sokulup binlerce emici hortumuyla, ne kadar nem varsa alıp götürürken, oralarda belki de rüzgârın uğultular çıkararak estiğini düşünmek çok acıklı oluyordu.

Çiçekleri solan, yeşillikleri ve yaprakları ölen, ırmakları kuruyan, bu yok olmaya yüz tutmuş diyarda

yaşam da ölüyor, saatler işsizlik ve tembellik içinde geçiyordu. Herkes gibi ben de, bu bitip tükenmeyen günleri neredeyse tamamen, pencereleri kapanmış odamda, yarı soyunmuş, iradesiz bir halde geçiriyor, bir değişiklik, hafif bir serinlik bekliyor; elimden bir şey gelmeksizin, hayaller içinde, yağmur ve fırtına sayıklıyordum. Giderek bu arzu da soluklaştı; susuzluktan ölen otlar ile hareketsiz ve buğulu bir ormanın sıkıntı veren hayaline benzeyen gizli ve işe yaramaz bir düşünce halini aldı.

Fakat sıcak, günden güne artıyor ve yağmur hâlâ düşmüyordu. Güneş, yakıcı ışıklarını, sabahtan akşama kadar yağıdırıyordu. Ruha üzüntü veren sapsarı gözünde bir delinin bakışlarındaki sabitliği andıran bir şey vardı. Hayat, baştan başa durmak istiyor gibiydi; her şey duruyordu; hayvanlar sessizdi; beyaz ovalar, sıcağın titreşimlerinden oluşan belirsiz ve boğuk melodi ile erime halindeki bütün bir âlemin fıkırtısından başka hiçbir ses vermiyordu.

Dışarı çıkmak ve sırf güneşin o sarı ve sabit bakışını görmemek için, ağaçlarının arasında mavi gölgelerin titreştiği ormana gidip uzanmak istiyordum; fakat şu birkaç adımı atmak için sarf edeceğim kuvvet bana çok fazla görünüyordu. Bu nedenle dam saçağının yerdeki çakıllar üzerine serdiği daracık gölgeye büzülüp, otelin kapısı önünde bir koltuğa yaslandım, bir iki saat kaldım; bir aralık, gölgenin çizgisi daralıp, güneş, sürüne sürüne ellerime kadar geldiği için geriledim; sonra tekrar koltuğa yaslanarak arzusuz, sıkıntılı bir hayale

daldım. Zaman kavramını bile unuttum. Zaman bu boğucu sıcaklığın içinde erimiş; saatler, bulanık ve delice bir rüyaya karışmış gitmişti. Dış âlemin hissettiğim biricik varlığı, havanın tenime değmekte olan sıcak soluğuydu; yorgun kalbim acele acele çarpıyordu.

Birdenbire, sanki bir köşeden ateşli ve dertli bir soluk çıkmış gibi, evrenin üzerinden hafif, çok hafif bir esinti geçer gibi oldu. Ayağa kalktım. Acaba rüzgâr mıydı? Kuruyan ciğerlerim, onun serinliğinden çok uzun bir zamandan beri yoksun kalmıştı ve ben o zamandan beri onun izlenimlerini bile unutmuştum. Hep o gölgeli köşemde büzülüp durduğum için rüzgârın yaklaştığını henüz hissetmiyordum; fakat ileride, karşı yamaçlardaki ağaçlar yabancı bir şeyin varlığını fark etmiş gibiydiler; birdenbire, sanki konuşmak için birbirlerine doğru eğiliyorlarmış gibi, hafif hafif sallanmaya başladılar. Onları birbirinden ayıran gölgeler canlandı, kımıldamaya başladı ve ta uzaklarda, yoğun ve titreşimler yayan bir gürültü yükseldi. Önce bir mırıltı kadar tatlı, meltem kadar hafif esmeye başlayan, sonra bir org sesini andıran böğürtü haline gelerek, birdenbire bütün gücüyle dünyaya saldıran rüzgârdı bu! Yerleşik toz bulutları, ani bir korkuya tutulup, yolun üzerinde, aynı yöne doğru koşturmaya başladılar; o zamana kadar gölgelere sinen kuşlar, birdenbire, siyah birer ok gibi ıslık çalarak havalara fırladılar; beygirler ağızlarından köpükler saçtılar ve uzaktan, ovalardan böğürmeler işitildi. Uyanan ve yaklaşan bir güç vardı; toprak, orman ve

hayvanlar bunu hissetmişlerdi; gök, şimdi, kül rengi hafif bir tülle örtünüyordu.

Heyecandan titriyordum. Sıcağın sivri uçlu iğneleri kanımı kızıştırmıştı. Gerilen sinirlerim tın tın ötüyordu. Rüzgârın bu kadar zevkli olduğunu, fırtınanın bu kadar yararlı bir sarhoşluk verdiğini, o zamana kadar, bu derece kuvvetli hissetmemiştim. Fırtına beliriyor, büyüyor; yaklaşıyor, geliyordu. Rüzgâr, önüne kattığı bulut kümelerini aheste aheste sürüyor; dağların arkasından, itici bir soluma işitilir gibi oluyordu. Sanki orada, birisi, ağır bir yük yuvarlıyordu. Bazen, bu soluma, yorgunluk almak için durur gibi kesiliyordu. O zaman sarsıntısı yavaş yavaş azalan çamlar bir şey dinler gibi duraklıyorlardı; benim kalbim de onlarla beraber daha yavaş çarpmaya başlıyordu.

Ne tarafa baksam, her şeyin benimki kadar kuvvetli bir bekleyiş içinde olduğunu görüyordum. Toprağın yarıkları, susamış ağızlar gibi alabildiğine açılmış, genişlemişti; benim vücudum da, bütün gözeneklerini açıp genişleterek serinliği içmeye, yağmurun soğuk, ürpertici zevkini tatmaya hazırlanıyordu. Parmaklarım, sanki bulutları yakalayıp bu susuzluktan yanan toprağa daha çabuk indirebilirmiş gibi, elimde olmak-sızın kasılıp duruyordu.

Fakat bulutlar, görünmeyen bir el tarafından itilerek, şişkin koca torbalar gibi, tembel tembel ilerliyorlardı. İçi yağmur dolu siyah bulutlardı; sert ve ağır cisimler gibi, çarpıştıkça gümbürtüler çıkarıyorlardı. Bazen, bir kibrit çakılışını andıran ani bir ışık, bulutların

yüzeyini aydınlatıyordu. Sonra gitgide yaklaştıkça, üst üste yığıldıkları oranda karardıkça mavi ve gözdağı veren parıltılarla tutuşuyorlardı. Gök, bir tiyatro perdesi gibi, derece derece alçalıyordu.

Sema baştan başa siyahlara bürünmüştü; sıcak ve yoğunlaşmış hava daha da ağırlaşıyordu; sonra, bir duraklama devresi daha oldu. Her şey sessiz ve üzüntülü bir bekleyiş içinde taş kesildi; boşluğun üstüne çöken bu siyah ağırlığın altında her şey boğulmuş gibiydi; kuşlar artık cıvıdamıyordu; ağaçlarda kıpırdanma kalmamış, küçük otlar bile titremeye cesaret edemez olmuşlardı. Gök, ilk şimşeği bekleyerek kaskatı kesilen bu kavruk yeryüzünü madenî bir tabutun içinde sıkıştırıyor gibiydi. Ben orada, nefesimi tutmuş, kasılmakta olan ellerimi birbirine kenetlemiş, bu organlarımı kötürümleştiren zevkli bir üzüntü içinde bekliyordum. Etrafımda acele acele dolaşmalar oluyordu. Kimisi ormandan geliyor, kimi kapının önünden kaçıyor; koşuşan koşuşana idi. Hizmetçi kadınlar telaşla pencereleeri indiriyorlar, kanatları gürültü ile kapatıyorlardı. Herkes ani bir faaliyete kapılmış, kımıldıyor, dolaşıyor, itişip kakışıyordu; yalnız ben hareketsiz, sessiz ve ateşler içindeydim. Bütün varlığım geriliyor, ilk gök gürültüsünde fırlayıp çıkmak üzere boğazımda takılıp beklediğini hissettiğim kurtuluş çılgılığına hazırlanıyordu.

O sırada, tam arkamda, baskı altında kalmış bir göğüsten çıkan kuvvetli bir iç çekiş işittim; buna şu ateşli ve coşkunkluk dolu sözler de karışıyordu: “Ah, bir yağmur yağabilse!” Bu ses o kadar yırtıcı, baskı altında-

ki bir ruhun bu iç çekişi o kadar içgüdüsel ki, sanki topraktan, dudakları aralanmış bu susuz topraktan, bu acılar içindeki, kurşun gibi ağır semanın altında ezilen, harap olan doğadan geliyordu.

Arkama döndüm: Orada genç bir kız duruyordu. Bu sözü söyleyen besbelli o idi. Çünkü solgun dudakları hâlâ kapanmamış, kımıldıyor; kapıya dayalı duran kolu hafif titriyordu. Söylediği söz ne bana söylenmişti ne de başka bir kimseye. O, doğanın üstüne, bir uçuruma eğilir gibi eğilmiş, donuk bakışlarını, çamların üstünden sarkan karanlığa dikmişti. Göklerin derinliğine yönelik bu bakışlar siyah, boş ve dipsiz bir uçurum gibi sabitti; göklere takılmış, biraz sonra patlayacak borayı sinesinde taşıyan bulut yığınlarını tarıyor, bana sür-tünüp geçmiyordu bile. Bu tanımadığım genç kızı, bu sayede rahat rahat seyrettim. Soluğu tıkanıyormuş gibi göğsünün kabardığını, ince yapılı gerdanının, korsajının aralığından ürperdiğini gördüm. Sonra, susamış dudakları titredi. Ve bir kere daha aynı sözü tekrarladı: "Ah, bir yağmur yağabilse!" Bu iç çekiş, bana tekrar, bütün bu acı çeken dünyanın iç çekişi gibi geldi. Genç kızın taş kesilmiş hali, garip bakışı, rüya gören bir insanı yahut bir uyurgezeri andırıyordu. Onu o anda, açık renkli robunun içinde, karanlık gökyüzüne resimlenen bembeyaz şekliyle, bu inim inim inleyen doğanın susuzluğunun, ümidinin bir simgesi gibi gördüm.

Yanımdaki otların içinde hafif bir ses başladı. Sonra pencere kenarlıklarında sert bir pıtırtı, cayır cayır yanan çakılların üstünde hafif bir hışırtı işittim. Birden-

bire bu gürültü, bu mırıltı her tarafı kapladı. Bunun, dökülen damlaların pıtırıtısı, etrafı serinletecek bol yağmurun, yere düştükçe dumanlar çıkaran müjdecisi taneler olduğunu anladım.

Yağmur başlıyordu... Başlamıştı. Tatlı bir unutkanlık ne var ne yok hepsini aklımdan sildi; hoş bir sarhoşluk bütün bedenimi kapladı. Hiçbir zaman bu kadar uyanık olduğumu hatırlamıyordum. İleri doğru bir hamle yaptım ve avucuma bir damla yağmur düştü; parmaklarımda dağılan, ağır, ılık bir damla! Bu nemli zevki saçlarımda ve alnımda daha iyi hissetmek için şapkamı çıkardım; yağmurun altına büsbütün atılmaya, onun, sıcaklıktan yanan tenime, genişleyen gözeneklerime, kaynayan kanımın derinliklerine dokunuşunu, sokuşunu duymaya susamıştım; damlalar henüz tek tük dökülüyordu. Ancak ben, yağmurun şakırtılarla yağmaya başlayacağını tahmin ediyor, gökyüzünün oluklarından fışkıracak suyun gürültüsünü âdeta şimdiden işitiyor; ormanın üstünde, alevler içindeki yeryüzünü kaplayan bunaltıcı sıcaklığın üstünde parçalanacak bulutları düşünerek bir ferahlık duyuyordum.

Fakat garip şey, damlalar hızlanmadı. Sayılacak kadar az dökülüyordu. Fışırdayarak, sağda solda pıtırıtılar çıkararak teker teker düşüyor, fakat bu tek başına gürültüler, bol ve patırtılı bir yağmur senfonisi yaratacak kadar bir araya gelemiyordu. Bu çekingen damlalar artacağı yerde gitgide eksilerek, aralanarak sonunda durdu. Artık yağmur bitmişti. Sanki tıkırdayan bir saat ve onunla beraber zaman durmuştu; sabırsızlıkla

yanan yüreğim birdenbire üşüdü. Uzun müddet bekledim, fakat boşuna. Karanlık çehreli sema, sabit ve siyah bakışıyla yere doğru eğiliyordu. Bir an, bir ölüm sessizliği evrende dolaştı; sonra bu karanlık semanın üstünden hafif, alaycı bir ışık geçer gibi oldu. Göğün yüksek noktaları batıya doğru aydınlandı; o kalın bulutlardan örtü yavaş yavaş dağıldı ve parçaları, hafif, aralıklı gümbürtüler çıkararak uzaklaştı. Siyah yığın incelendi; gitgide belirginleşen ufkun altında, kulak kesilen doğa, üzgün ve zavallı bir hayal kırıklığı içerisinde uzanıp gidiyordu. Ağaçlar son bir öfke sarsıntısı ile kırmıldandı, eğildi ve sonra birer el gibi, açgözlü ve iştahlı, ileri doğru uzanan yapraklar, ölmüş gibi gevşek gevşek aşağı sarktı. Buluttan örtü gitgide saydamlaşıyor, kötü ve gözdağı veren bir aydınlık, savunmadan yoksun tüm evrene yayılıyordu. Bora dağılmıştı.

Tepeden tırnağa kadar titriyordum. Tam anlamıyla bir öfke bütün bedenimi kavradı. Bu, güçsüzlüğün, hayal kırıklığının, ihanetin doğurduğu bilinçsiz bir başkaldırıydı. Bağırarak yahut bir delilik etmek istiyordum; bir şey kırmak istiyor, delice bir öç alma ihtiyacı duyuyordum. İhanete uğrayan doğanın acısını, bitkilerin uyuşukluğunu, yolların yanıklığını, taşların alevini, ümidi boşa çıkan tüm doğanın susuzluğunu kendi bedenimde hissediyordum. Sinirlerim sanki birer elektrik teli halindeydi ve o kadar gergindi ki, ta uzakta, yüklü havanın içinde titreştiklerini duyuyordum; bu sinirler, cildimin altında sayısız alevcikler gibi yanıyor, her şey bana acı veriyordu. Kulağıma

erişen gürültülerin sanki sivri, batıcı uçları vardı; tüm varlıkları küçücük alevler yalıyor gibiydi; bakışlarım, dokunduğu yerden yanarak ayrılıyordu. Benliğimin en derin köşelerine kadar bir karıncalanma hissediyordum, beynimin en derin yerlerinde, her zaman sessiz ve cansız duran çeşit çeşit duygulanmalar, küçücük burnun delikleri halinde açılıyor, bu deliklerden, bütün bedenimi bir hararet kaplıyordu; kendi stresimle doğanın stresini birbirinden ayırt edemiyordum; beni ondan ayıran zar yırtılmıştı; artık ortaklaşa bir düş kırıklığı içindeydik. Ateşler içindeki bakışlarım, azar azar ışıklarla dolan vadiyi kucakladıkça, bu ışıkların her birinin benim içimde tutuştuğunu; her yıldızın, kanımda, ayrı bir yangın uyandırdığını hissediyordum. Bu ölçüyü aşan ateş beni hem içeriden hem dışarıdan yakıyordu; çevremdeki her şey, sanki büyü etkisiyle içime işliyor; orada büyüyor ve tutuşuyor gibi geliyordu. Hislerimde meydana gelen sihirli bir uyanıklık bana toprakların öfkesini hissettiriyor; kuyruğunu kısıp kapıların dibinde sürtünen köpeğin sinsi bakışına varıncaya kadar her şey bana acı veriyordu.

Yemek zamanını haber veren gonk çalındığı zaman, bakırdan çıkan bu ses de içimde acı acı öttü. Arkama döndüm. Demin buradan aceleyle ve heyecan içinde koşa koşa geçen insanlar şimdi neredeydi? Uğradığım düş kırıklığının şaşkınlığı arasında varlığını tamamen unuttuğum o susamış doğanın simgesi olan kadın ne-

redeydi? Herkes çekilip gitmişti. Sessiz doğanın ortasında bir ben vardım. Bakışlarım ufku bir kere daha kucakladı. Gök, şimdi büsbütün boştu; fakat bulutsuz değildi. Yeşilimtırak bir tül, yıldızları örtüyor ve doğmaya başlayan ay, tıpkı bir kedinin gözü gibi, hain bir ışıltıyla parlıyordu. Sema baştan başa sıkıcı, alaycı ve gözdağı vericiydi; aşağıda, bu kararsız kubbenin altında, düş kırıklığına uğramış bir kadının üzüntülü ve erotik nefesi ile soluyan, dönence denizleri kadar loş ve fosforlu bir gece, etrafı kaplıyordu. Gökyüzünde, duru ve alaycı son bir aydınlık ışıldıyor, aşağıda ağır ve tasa verici bir karanlık yayılıyordu. Bu iki âlem, birbirinden sessiz bir düşmanlıkla ayrılıyor; yerle gök arasında için için, tehlikeli bir çatışma geçiyordu. Derin derin nefes aldım. Fakat bu, heyecanımı arttırmaktan başka bir işe yaramadı. Elimi otlara daldırdım, hepsi tahta gibi kupkuruydu; parmaklarımın arasında hışırdadılar.

Gonk bir kere daha öttü. Bu ölgün sestten nefret ediyordum. Ne açlık hissediyordum ne de kimsenin yüzünü görmek; bu ağır ve durgun hava çok fazla korkunçtu; sessiz gök, göğsümü sıkıştırıyordu; onun ağırlığına bundan daha fazla dayanamayacağımı anlıyordum. Yemek salonuna girdim. Otel müşterileri, küçük sofralara oturmuşlardı. Alçak sesle konuşuyorlardı; fakat bu bile bana çok yüksek geliyordu. Fazla gerilen sinirlerime her dokunan şeyden acı duyuyordum; dudaklardan çıkan mırıltılar, çatal, bıçak şakırtıları, tabak gürültüleri, her hareket, her soluk, her bakış, içimde akisler yapıyor, ruhuma sıkıntı veriyordu. Sersemce bir iş yapmamak

için kendimi zorlamaya mecbur oldum. Nabzımın atışı hislerimin ateşler içinde bulunduğunu gösteriyordu. Bununla birlikte, orada bulunan insanların yüzlerine sıra ile bakmaktan kendimi alamadım. Ben, için için kıvranırken, onların, rahat rahat oturmuş, gelecek yemekleri mideye indirmeye hazırlanmış olduklarını görerek hepsinden nefret ediyordum. Bütün bir âlemin acılarına ilgisiz, susuzluktan ölen toprağın sinesinde, güçlkle engellenmiş, coşmaya hazır bir öfkeye karşı hissiz, bu memnun ve kendinden emin insanların karşısında bir nevi kıskançlık içimi kapladı. İçlerinde, bu acıyı ve bu öfkeyi paylaşan bir kimse bulunup bulunmadığını anlamak için, hepsinin yüzüne birer kez baktım; fakat hepsi donuk ve tasasız görünüyordu. Buradaki insanlar, sakın, kaygısız, düzgün soluklu, hissiz, dinç, gürbüz yaratıklardan ibaretti; tek hasta, varlığını saran ateşlere boğulmuş tek insan bendim, garson yemek tabaklarını uzattı. Bütün iyi niyetime karşın bir lokma bile yemeyi başaramadım. Hiçbir şeye dokunmak istemiyor, bundan tiksiniyordum. Sıkıntı çekmekte olan doğanın sıcaklığı, onun bu kaynar durumu ve acıları ile olabileceğimden fazla bir doymuşluk içindeydim.

Yanımda bir iskemle kıyıldadı. İrkildim. Artık her gürültü, bende, bedenime değen kızgın bir demir tesiri yapıyordu. Etrafıma baktım. Yanımda, henüz tanımadığım yeni komşular oturuyordu. Orta yaşlı bir zatla karısı; tekerlek gözlü, manasız bakışlı, kendi halinde insanlar. Yanakları, çiğnedikleri lokmalarla şiş şişti. Karşılarında sırtı bana yarı dönük genç bir kız -bes-

belli kızları- oturuyordu. Genç kızın yalnız beyaz ve zarif ensesi ile bir çelik miğferi andıracak kadar mavıye yakın siyah, gür saçlarını görüyordum. Kımıldamadan oturuyordu. Bu kaskatı oturuşundan onun, terasta gördüğüm, susuz kalmış bir beyaz çiçek gibi yağmur bekleyen dalgın bakışlı kadın olduğunu anladım. Hastalıklı bir incelikteki küçük parmakları gürültü etmeden, sinirli sinirli, çatal bıçakla oynuyordu; onu kuşatan bu sessizlik içimi rahatlattı. Bu kız da yemeklere el sürmüyordu. Kaygıyla bardağını yakaladığını gördüm. Demek, o da evrenin sıcaklığını hissediyordu. Susuzluğu gösteren bu davranış buna kanıttı. Bunu görmek beni memnun etmişti. Bakışlarım, onun ensesinde, dost bir sevgiyle dolaştı. Anlıyordum ki, yanı başımda, başkaları gibi doğadan ayrılmış olmayan, ateşler içindeki dünyanın, içinde kavrulduğu aynı ateşle yanan biri daha vardı ve istiyordum ki bizi birleştiren bu bağlantıyı o da bilsin, anlasın. Ona “Benim buradaki varlığımı duy! Beni anla! Ben de senin gibi uyanığım; ben de acı çekmekteyim! Bunu hisset!” diye haykırmak istiyordum.

Arzumun ateşli çekiciliği onun etrafında dolaşıyordu. Bakışlarım onun bedenine işliyor; saçlarını okşuyordu. Dudaklarımla onu çağırıyor; düşüncemle onu göğsüme bastırıyor; içimdeki ateşi kardeşçe bir duygu ile duysun diye, bu yakıcılığı bedenimden tamamen dışa atıyordum. Fakat o, arkasına dönmedi; bir heykel gibi hareketsiz, soğuk ve uzak kaldı. Hiç kimse benim yardımına gelmiyordu. O da benim çektiğim acı-

yı çekmiyor; doğayla birlik olmuyordu. Yanan yalnız bendim.

Ooff! İçimdeki ve etrafımdaki bu boğucu sıcak! Buna daha fazla dayanmaya olanak yoktu. Mutfaktan gelen yağlı, tiksindirici koku beni rahatsız ediyordu. Her gürültü, bir burgu gibi, sinirlerimi deliyor; kanım gittikçe daha fazla kımıldanıyor; gözlerimin önünden kızıl bir sis geçiyordu. Bayılmak üzere olduğumu hissediyordum. Bütün varlığım serinliğe ve yalnızlığa susamıştı. İnsanlara yakın olmak beni eziyordu. Elimin yetișebileceğı yerde bir pencere vardı; uzandım, bunu ardına kadar açtım. Gökyüzü, ta uzaklara kadar, hâlâ gizemli bir manzaraya bürülü idi. Kanımda dolașan şiddetli kaygı, gece karanlığının kapladığı gökyüzüne de yayılmıştı. Sarımtırak bir ay, kızıl sisten bir hale ortasında alevli bir göz gibi titrek ışıklar saçıyor; kırkların üstünden, korkunç birer hayali andıran renksiz buharlar kayıp kayıp gidiyordu. Cırcır böcekleri acı acı ötüșmeye başladılar; arada sırada, bir kurbağanın art arda budalaca vıraklamaları işitiliyor; köpekler inleyen seslerle havlıyorlardı. Uzaklardan inek böğürtüleri geliyordu; böyle gecelerde, sıcağın, hayvanların sütünü zehirlediğini hatırladım. Benim gibi doğa da hastaydı; benim gibi, o da şiddetli bir düş kırıklığı, sinsi bir öfke içindeydi; hislerimi aksettiren bir aynaya bakıyor gibiydim. Bütün benliğim benden ayrılıyor, benim ateşimle doğanın ateş, sessiz ve terli bir kucaklaşmayla birbirine karışyordu.

Yanımda, iskemleler bir kere daha kımıldadı ve ben bir kere daha ürperdim; yemek bitmişti. Otel müşterileri gürültü ile masalarından kalkıyorlardı. Yanımda oturanlar benim önümden geçtiler. Kızın babası, bakışları sevimli ve güler yüzlü bir zat, tok karnı ve sakin tavrıyla önden gidiyor; sonra annesi; en arkadan, yüzünü iyice ancak şimdi görebildiğim kızları yürüyordu. Bu yüz solgun, hafifçe sararmış, tıpkı gökteki ay gibi donuk ve hasta bir renk taşıyordu. Genç kızın dudakları, demin taraçada olduğu gibi hâlâ aralıktı. Gürültüsüz, fakat çeviklikten yoksun bir yürüyüşü vardı. Halinde benim durumumu şaşılacak derecede andıran bir uyuşukluk, bir bezginlik görülüyordu. İçin için, onun bana değmesini, yanımdan geçerken, beyaz robunun bana sürtünmesini yahut saçlarının kokusunu koklayabilmeyi istiyordum. Tam bu sırada, gözlerini benim bulunduğum tarafa çevirdi. Sabit ve siyah bakışı bana öyle işledi, içime öyle gömüldü ki, karşımda sanki yalnız o vardı; çehre silindi; yalnız o tasalı karanlığı gördüm ve bir uçuruma atılır gibi o karanlığa yuvarlandım. Kız, ileri doğru bir adım attı, fakat gözleri benden ayrılmadı, sivri ucu ta kalbime dayanan siyah bir kargı gibi gömüldü kaldı. Bakışları, bir iki saniye böylece sabitleşti. Artık nefes almıyordum; bu göz bebeğinin siyah mıknatısına doğru, iradesiz, sürüklenip gittiğimi hissediyordum. Genç kız, az sonra uzaklaştı ve benim damarlarımdaki kan bir yaradan fışkırır gibi, birdenbi-

re harekete geçti, bedenimdeki aceleci dolaşımını bütün hızlandırdı.

Ne olmuştu? Ecelin kolları arasından sıyrılmış gibiydim. Yoldan geçen bir kadının bir saniyelik bakışıyla kendimden geçecek derecede beni şaşırtan acaba içimdeki ateş miydi? Fakat ben, bu gözlerde, kızılımsı ayın bakışında, toprağın susamış dudaklarında, hayvanların acı dolu çığlıklarında hissettiğim, benim de içimde kıvranan ve tutuşan aynı sessiz istekliliği, aynı çaresiz uyuşukluğu, aynı aç ve bilinçsiz susuzluğu okur gibi olmuştu. Oh! Bütün varlıkların tek bir bekleyiş ve sabırsızlık duygusu içinde eridiği bu boğucu ve efsanevi gecede, her şey nasıl da birbirine dolanıyor, bağlanıyordu.

Ben mi deliydim, yoksa dünya mı çıldırmıştı? Heyecanlıydım ve bu soruya bir cevap bekliyordum. Yabancı kadının peşi sıra hole gittim. O, annesiyle babasının yanında bir koltuğa gömülmüş, sessizce oturuyordu. Göz kapakları inikti, korkunç bakışı görünmüyordu. Önünde açık bir kitap duruyordu. Fakat sanırım okuyamıyordu. Emindim ki, şayet, benim gibi o da dünyanın bu bilinçsizce acı çekişini duyuyor ve onunla aynı acıyı paylaşıyorsa, sessiz bir bakışla yetinemezdi ve bu hali, sırf yabancıların merakından kurtulmak için takındığı yapmacık bir durumdan ibaretti. Karşısına oturdum, onu süzmeye başladım. Biraz evvel beni büyüleyen bakışların tekrar görünmesini ve sırrını açığa vurmasını kalbim çarpa çarpa bekliyordum. Fakat o kımıldamıyordu. Parmakları, sayfaları öylesine çevi-

riyor, gözleri hep inik duruyordu. Gittikçe artan bir kalp çarpıntısıyla beklemeyi sürdürüyordum; iradem, bu sahte davranışı bozmak için, bir adale kadar sert ve baştan aşağı bedensel, esrarengiz bir kuvvetle geriliyordu. Şimdi, rahat rahat konuşan, sigara içen, kâğıt oynayan bütün bu insanların ortasında, o yabancı kadınla benim aramda, sinsi bir mücadele geçiyordu.

Onun, gözlerini kaldırmak istemediğini, bu düşüncesinde inat ettiğini biliyordum. Fakat direndiği ölçüde ben de ısrar ediyordum ve ben kuvvetliydim; çünkü bende bütün o susamış toprağın ümidi ve düş kırıklığına uğrayan dünyanın yatıştırılamayan ateşi vardı. İradem, nemli sıcağın cildimin üzerindeki yapışkanlığı kadar büyük bir ısrarla, onun iradesiyle çarpışıyordu. Bakışlarını, neredeyse bana göstereceğine, başka türlü hareket edemeyeceğine emindim.

Salonun öbür ucunda birisi piyanonun başına geçti. Sesler hafif hafif bize kadar geliyor, hareketli bir uyum içerisinde iniyor, çıkıyor; ileride bir grup, budalaca bir tuhaflığa gürültülü kahkahalarla gülüyordu. Her şeyi işitiyor, irademi bir saniye bile gevşetmeden, etrafımda olan biten her şeyi seziyordum. Şimdi saniyeleri yüksek sesle saymaya başlamıştım. Onun göz kapaklarını kendime doğru çekiyor, irademi bir noktaya toplayarak, onun ısrarla eğik başını yukarı kaldırmaya uğraşıyordum. Piyanonun sesiyle bölünen dakikalar arka arkaya geçiyor ve kuvvetim azalıyordu. Tam o anda, yabancı kadın, bir davranışta ayağa kalktı ve ta gözlerimin içine baktı. Bu, yine aynı sonsuz bakıştı; aynı dayanılmaz,

büyüleyici, siyah boşluktu. Hiç direnç göstermeden, bu bakışın çekimine yakalandım. Bir fotoğraf objektifi kadar siyah göz bebeklerinin içine daldım. Ve bu gözlerin beni yuttuğu, benliğimin dışına fırlattığı hissine kapıldım. Yer, ayaklarımın altından kayıyor ve bu baş döndürücü düşüş bana garip bir zevk veriyordu. Çok uzaklardan gelir gibi kulağıma akseden piyanonun tınlayan sesini işitiyordum. Fakat varlıkların gerçek kavramlarını unutmuştum. Kanım çekilmiş, soluğum durmak üzere idi. O dakikanın, o saatin yahut o sonsuzluğun içinde boğulduğumu hissediyordum. Tam o sırada, kadının göz kapakları tekrar kapandı. Ben de, suyun yüzüne çıkan bir kazazede gibi, ateş nöbeti ve tehlike ürpertisi ile titreyerek kendime geldim.

Etrafıma bakındım. Karşıda daha başka kimselerin ortasında, uzun boylu bir genç kız gördüm. Bu genç kız elinde bir kitap, oturuyor; bir tablo gibi hareketsiz duruyordu. Beyaz robunun altında, dizi hafifçe titriyordu. Benim ellerim de titriyordu. O zevkli bekleyiş ve direnme oyununun tekrar başlayacağını, uzun dakikalar boyunca gerilen irademin arzuma destek vermesi gerekeceğini ve nihayet bir bakışla, tekrar karanlık alevlere dalacağımı anlıyordum. Şakaklarım terliydi; kanım kaynıyordu. Artık dayanamadım. Yerimden kalktım ve arkama bakmadan çıktım.

Pencereleri aydınlanan binanın önünde sonu olmayan bir gece uzanıyordu. Karanlık, vadiyi sanki yutmuştu; gök, ıslak ve örtülü bir göz alıcılıkla parlıyordu. Orada hiçbir değişiklik, hiçbir serinlik yoktu; her ta-

rafta, benim kendi kanımda hissettiğim o susuzluğun ve o sarhoşluğun tehlikeli kaynaşması görölüyordu. Kırkların üzerinde ateş nöbetleri içinde yanan bir hastanın terlemesi gibi ağır ve zararlı, rutubetli bir şey dolaşıyor, yerden beyazımsı bir buğu yükseliyordu. Bu ağır havanın ortasında, uzaklarda, ani ışıklar parlayıp sönüyor, etrafı sarı bir hale ile çevrilen ay, hain bir göz gibi bakıyordu. Hiçbir zaman bu kadar büyük bir yorgunluk hissetmemiştim. Orada, içeri götürmeyi unuttukları bir hasır koltuk duruyordu; kendimi bu koltuğa bırakıverdim. Kollarım cansız sallanıyordu; koltuğa yaslandım ve hareketsiz kaldım.

Şimdi, yumuşak hasıra gevşek gevşek yaslanınca, o ağır sıcak bana birdenbire olağanüstü güzel göründü. Şimdi sıkıntı vermiyor, sadece bana tatlı ve zevk verici bir dokunuşla yaslanıyordu ve ben kendimi buna karşı savunmuyordum. Hiçbir şey görmemek, doğayı, beni kucaklayan o canlı şeyi daha kuvvetli hissetmek için gözlerimi yumdum. Yumuşak ve kaygan bir gece, tıpkı bir ahtapotun bacakları gibi beni sıkıştırıyor, binlerce dudağını vücuduma yapıştırıyordu. Ben, kendimi koy-veriyor, beni kavrayan, sıkıştıran, kucaklayan, kanımı emen bir şeye vücudumu terk ediyordum. Bu sıcak ve ağır kucaklaşmanın içinde aşkın tatlı hayalleriyle yorgun düşmüş bir kadın gibiydim. Böyle direnç göstermeksizin durmak, bütün bedenimi yalnız doğaya bırakmak, içime ürpertiler veren çok zevkli bir şeydi. Bu görünmez kuvvet olağanüstü güzeldi; tenimi okşuyor, onun içine işliyor, eklemlerimi gevşetiyordu. Bu kuv-

vete karşı herhangi bir uğraşı girişmiyordum. Bu benzersiz duygulanmalara kendimi bırakıyor ve gece ile deminki bakışın, kadın ile doğanın, bir tek ve aynı şey olduğunu, onun içinde eriyip kaybolmanın tatlılığını, rüya gibi, belli belirsiz hissediyordum.

Bir gürültü beni yerimden sıçrattı. Bütün hislerimi bir araya toplayıp etrafımı yokladım, nerede olduğumu anlayamadım. Neden sonra gördüm ve farkına vardım ki, bu koltuğa uzanmış, gözlerimi kapamış ve kendimden geçmişim. Herhalde birkaç saatten beri oradaydım; çünkü otelin holündeki ışıkların hepsi söndürülmüştü. Saçlarım, terden ıslanan alnıma yapışuyordu. Sanki bu garip, deliksiz uyku sırasında, üstüme sıcak bir çiy yağmıştı. Zihnim karmakarışık, yerimden kalktım. Bütün hislerim bulanıktı. Fakat etrafımda gördüğüm her şeyde aynı bulanıklığı seziyordum. Uzaklardan gümbürtüler işitiliyor, ara sıra, gözdağını andıran aydınlıklar gökyüzünü yalıyordu. Havada kükürt ve ateş kokusu vardı; dağların arkasında sinsî, hain parıltılar yanıp sönüyordu, içimde, gündüzün hatırası ve geleceğin önsezişi çok kuvvetle yer etmiş, bütün canlılığıyla yaşıyordu. Orada, coşkunlukla kendimden geçerek oturmak, bu sır dolu dakikaların özünü kavramak istiyordum. Fakat vakit geç olmuştu, içeri girdim.

Holde hiç kimse yoktu. Yanık bırakılan bir tek lambanın ışığı altında, iskemleler, rastgele dizildikleri şekilde karmakarışık duruyorlardı. Bu boş ve cansız duruşlarında sıkıntılı bir hal vardı. Ben, akşam vaktindeki bakışlarıyla beni o kadar büyüleyen, aklımı karış-

tıran hüzünlü varlığın ince bedenini, elimde olmadan, bu iskemlelerden birinde oturur olarak hayal ettim. Onun hayali, benliğimin en derin noktasında hâlâ yaşıyordu; gizemli bir içgüdü, onun şu duvarların arkasında bir yerde hâlâ uyanık olduğunu bana söylüyor; bu duygu, kanımda kötücül bir ateş gibi tutuşuyordu. Havada hâlâ aynı ağırlık vardı. Gözlerimi kapar kapamaz göz kapaklarımın altında kırmızı kıvılcımların tutuştuğunu hissediyordum. Etrafımı kuşatan, titreşimlerle, kıvılcımlarla dolu bu efsanevi geceye karşın içimde, o donuk ve kızgın gündüzün ışığı parılıyordu.

Fakat bu karanlık ve ıssız koridorda daha fazla duramazdım. İstemeyerek merdivenlerden yukarı çıktım. Bedenimde, engel olamadığım bir kuvvet dolaşıyordu. Yorgundum; ona rağmen kendimde, uykuya dair bir istek göremiyordum. Garip, keskin bir his, bana bir macera haber veriyordu; hislerim, sıcak ve canlı bir şeye doğru çekilmekteydi. Sanki benliğimden fışkıran ince ve kıvrak duyargalar, merdiveni araştırıyor, her kapıyı çalıyordu. Gündüzden beri doğanın titreşimlerine karşı oluşan duyarlılığımla, şimdi otelin yaşantısına ortak oluyordum. Orada uyku seziyor, uyuyanların rahat rahat soluk alışlarını, var olan kanlarının damarlarında ağır ve rüyasız bir dolaşımla gezindiğini seziyor, kaygısız sessizliklerini seziyordum; fakat aynı zamanda göze görünmez bir kuvvetin çekiciliğine tutulmuştum. Otelde benim gibi uyanık birinin varlığını duyar gibiydim. Benliğimi bürüyen bu duyarlı ve ateşli deliliğin nedeni o bakışlar mıydı, yoksa doğanın görü-

nümü müydü? Kalın duvarların ortasında yumuşak bir maddeye değiyormuşum gibi geliyordu. İçimde ufak bir kaygı alevi titreşiyor, hislerimi bulandırıyor, sönmek bilmiyordu. İstenç dışı adımlarla merdiveni çıktım; her basamakta duruyor, yalnız kulaklarımla değil, bütün hislerimle kendimi dinliyordum. Hiçbir şey beni hayrete düşüremezdi! Bütün benliğim bir tuhaflığı, işitilmemiş, görülmemiş bir umutla bekler durumdaydı. Gece, akıl almaz bir durum oluşmadan sabaha kavuşamaz, bu ağır sıcak, şimşek çakmadan sona eremezdi. Zavallılığının ortasında, varlığının en derin noktalarından gelen imdat çığlıkları ile fırtınayı çağıran bu evrenle tekrar aynı bedene bürünmüştüm. Fakat hâlâ yaprak kıpırdamıyor, yalnız, bu sessiz binanın içinde, hafif bir soluk dolaşıyordu. Yorgun ve kırgın, son basamakları tırmandım; ıssız odam, beni bir tabut gibi korkutmaktaydı.

Dokununca elime nemli ve sıcak gelen kapı tokmağı, karanlıkta belli belirsiz ışıldıyordu. Girdim, karşıda, açık duran pencere, siyah bir gece parçasını dört köşe bir çerçeve içine alıyor, bu çerçevenin ortasında karşiki ormanın sık dallı çamlarının tepeleri ve bulutlu gökyüzünün bir parçası görünüyordu. Dışarısı gibi içerisi de, doğa gibi odanın içi de karanlıktı; yalnız, garip ve açıklayamadığım bir şey vardı.

Pencerenin kenarında, ince, dimdik, yerini şaşırmış ay ışığını andıran bir şey pırıldıyordu.

Ayın örtü altında kaldığı bu loş gecede orada pırıldayan şeyin ne olduğunu anlamak için birkaç adım at-

tım. Biraz daha yaklaşıncı o şey kıvıldamaya başladı. Hayret ettim. Fakat korkmadım. Çünkü o gece, olağanüstü denebilecek her şeye, şaşılacak şekilde hazırlanmıştım; onu bekliyordum, hissediyordum. O gece hiçbir rastlantı beni hayrete düşüremezdi; hele şimdi olan, hiç! Gerçekten de, orada, pencerenin kenarında gördüğüm şey o idi; çıktığım merdivenin her basamağında, uyuyan binanın içinde attığım her adımda bilinçsiz şekilde düşündüğüm kadındı; uyanık varlığını, var olan duvarların öte tarafından coşkulu hislerle duyduğum o kadındı. Yüzü bana, bir ışık gibi göründü; arkasındaki geceliği, vücudunu beyaz bir buharla sarmış gibiydi. Orada, manzaranın üzerinden sarkmış ve derinliklerin parlak albenisine kapılıp yazgısına doğru, gizemli bir şekilde eğilmiş gibi duran bu kadın, bir peri görünümünü sunmaktaydı. Onu, göle eğilmiş bir Ofelia sandım!

Hem çekingen hem de etkilenmiş bir şekilde yaklaştım. İşitmiş olmalı ki yüzünü bana döndü. Çehresi gölgedeydi. Beni görüp görmediğini, sesimi hakikaten işitip işitmediğini bilmiyordum. Çünkü hareketinde bir sertlik, halinde bir korku, bir karşı koyuş yoktu. Et-rafımızda her şey sessizdi. Yalnız, duvarda asılı küçük bir saatin tıkırtısı işitiliyordu. Sessizlik uzadı; sonra kadın, birdenbire tatlı bir sesle, hiç beklemediğim şu sözü söyledi: “Çok korkuyorum.”

Kime söylüyordu? Beni tanımış mıydı? Benimle mi konuşuyordu? Uykuda mı sayıklıyordu? Bu ses, o gün öğleden sonra, o, daha beni görmeden evvel, yaklaşan bulutların karşısında titreyerek çıkan sesin aynısıydı.

Garip bir durum karşısında bulunmama rağmen hiç de şaşırmamıştım. Onu yatıştırmak için yanına yaklaştım ve elini tuttum. Bu el sıcak ve bir tahta parçası gibi kuruydu; parmakları, avucumda yavaşça çıtırdadı. Kadın, hiçbir şey söylemeden elini elime bıraktı. Bütün vücudu hiç eklemi yokmuş gibi gevşek ve savunmasızdı. Sadece, dudakları, çok uzaktan geliyor hissini veren şu sözleri tekrarlardı: “Çok korkuyorum, çok korkuyorum!” Sonra boğulur gibi, ölgün bir iç çekişle: “Ooff, ne boğucu hava!” dedi. Sesi, sanki bizim arasında kalacak bir sır verirmiş gibi fısıltıdan ibaretti. Fakat bu sözlerin sanki bana söylenmediğini hissediyordum.

Kolunu yakaladım. Tıpkı ikindiüstü, fırtınadan evvel, ağaçların titreyişi gibi hafifçe titriyor, fakat sakinmiyordu. Onu biraz daha sıktım, kendini bıraktı. Omuzları halsiz ve karşı koymaz bir halde, sıcak bir dalga gibi omzuma yığıldı. Şimdi, bedeni tamamen bana yaslanmıştı; cildinin sıcaklığını soluyor, nemli, güzel kokulu saçlarını kokluyordum.

Ben kımıldamadım, o da sessizliği bozmadı. Bütün bunlar çok garip hallerdi. Merakım artmaya başlamıştı. Gitgide daha fazla sabırsızlanmaya başladım. Saçlarını dudaklarımla okşadım, karşı koymadı. Sonra dudaklarımı dudaklarına değdirdim. Bu dudaklar kupkuru idi ve ateş gibi yanıyordu. Öpüşümün altında birdenbire açıldılar, fakat bu açılışlarında tutku değil, memedeki çocuğun süt arayan dudaklarındaki dingin bir devamlılık isteği seziliyordu. Bu kadın bende, susuzluktan

ölen bir insan etkisi yaratıyordu ve tıpkı dudakları gibi, sıcak varlığını elbisesinin ince kumaşından hissettiğim uyumlu bedeni, biraz evvelki gecenin kucaklaşmasını andıran, yumuşak fakat arzu ve sarhoşluk dolu bir sokuluşla bana yaslanıyordu. Onu kollarımın arasında tutarken, hâlâ bulanıklığı yok olmayan hislerimde ve üzerimde, tıpkı gündüz olduğu gibi, şifa sunucu yağmurunu bekleyen susuz toprağın sıcak ve terli değişlerini duyuyordum. Onu bir daha öptüm. Yanaklarından yayılan ısı sanki tarlaların kızgın buğusuydu. Ve ürperen kırlar sanki onun sıcak ve yumuşak göğsünde soluk alıyordu. Uçsuz bucaksız bir evreni göğsüme bastırdığım düşüncesine kapılıyordum.

Fakat yüzünde dolaşan dudaklarım, siyah alevleri bedenime ürpertiler veren gözlerine kadar çıkıp da yüzünü görmek ve onu seyrederek o alevlerden biraz daha pay alabilmek için doğrulduğum zaman, göz kapaklarının kapalı olduğunu hayretle gördüm. Taşa oyulmuş bir Yunan maskesi gibi, gözsüz, cansız öylece duruyordu. Karşımda, suların üstünde yüzen, cansız ve solgun çehresi ile bulanık dalgaların yüzüne çıkan ölmüş bir Ofelia vardı. Korktum. Bu olağanüstü maceranın içindeki gerçek, gözümün önünde belirdi. Kollarımın arasında tuttuğum kadının, gecenin boğucu sıcaklığının benim odama sevk ettiği bir hasta, bir şaşkın, bir bilinçsiz, bir uyurgezer olduğunu korkuyla fark ettim; ne yaptığını bilmeyen bu varlığın belki de beni istemediğini düşündüm. Korktum; vücudu kollarıma ağır gelmeye başladı.

İstenç yoksunu bu kadının bu ruhsal bozukluğunu kötüye kullanmamak, onun belki hiçbir zaman istemeyeceği ve yalnız benim kanımda dolaşan şeytanın istediği bir şeyi yapmamak için, onu yavaşça bir iskemle üstüne yahut yatağa bırakmaya çalıştım. Kollarımın gevşediğini hisseder etmez hafif hafif inlemeye, “Beni bırakma! Beni bırakma!” diye yalvarmaya başladı. Dudakları daha haris oldu. Bedeni benim bedenime daha sıkı sarıldı. Gözleri kapalı çehresini, acı çeker gibi bana doğru uzatıyordu. Uyanmak istediğini, fakat başaramadığını, yolunu kaybeden hislerinin, bütün kuvvetiyle bu karanlık hapishaneden kurtulmaya, aydınlığa çıkmaya çalıştıklarını gördüm ve ürktüm. O kurşun uyku maskesinin altından fırlamak, bu büyüden kurtulmak isteyen bir varlığın çekişme halinde olduğunu gördükçe, içimde, onu uyandırmak gibi tehlikeli bir arzu canlanıyordu. Sinirlerim, onu, uyurgezer halinde değil, uyanık, gerçek bir varlık gibi konuşur halde görmek isteğiyle yanıyordu. Sinsi zevklerin oyuncağı olan bu bedeni, ne pahasına olursa olsun, bilince kavuşturmak istiyordum. Onu şiddetle kendime doğru çektim, sarstım ve dişlerimi dudaklarına, parmaklarımı kollarına batırdım. Artık gözlerini açması ve o zamana kadar sırf belirsiz bir içgüdü zoruyla yaptığı şeyi bilinçle yapması için uğraştım. Kollarımın, inciten baskısı altında inleyerek iki büklüm oldu, “Daha... Daha...” diye mırıldanıyordu ve onun bu bilinç dışı, ateşli kıvranışı beni büsbütün tahrik ediyor, çileden çıkartıyordu. Neredeyse uyanacağını, kapalı göz kapaklarının altından,

bu uyanışın, neredeyse belireceğini hissediyordum. Göz kapakları kaygı verici bir şekilde titremeye başlamıştı. Onu, gitgide daha kuvvetle göğsümde sıkıyor, ona daha derin gömülüyordum.

Birden, yanağından aşağı bir damla yaş yuvarlandı ve ben bu tuzlu damlayı içtim. Göğsünün ürkütücü çırpınışı, kucaklaşmanın baskısı altında artıyor, sesi inliyor, organları korkunç bir şeyi, onu mahpus tutan o korkunç uyku çemberini kırmak ister gibi kıvranıyordu. Birdenbire fırtınalı semada çakan bir şimşek gibi, onun bedeninde de bir şeyin koptuğunu hissettim. Yeniden kollarımda ağır ve cansız bir yük haline geldi, dudakları benden ayrıldı. Elleri yanlarına düştü ve kendisini yatağa götürüp bıraktığım zaman, ölü gibi uzandı kaldı. Korktum; ister istemez vücudunu yokladım; kollarını ve yanaklarını elimle kontrol ettim. Her tarafı soğuktu, buz gibiydi, taş kesilmişti. Yalnız şakakları hafif hafif atıyordu. Orada, yanakları gözyaşlarıyla ıslak, bir mermer heykel gibi yatıyordu. Genişleyen burun delikleri hafif bir soluğun değişleriyle ürperiyordu. Arada sırada, bedenini, heyecanlı kanının dalgalanmasından ileri gelen hafif bir ürperti kaplıyor, fakat bu titremeler yavaş yavaş diniyordu. Gitgide heykeli daha fazla andırıyor, yüzünün çizgilerindeki sertlik kayboluyor, daha insanlaşıyor, tazelik ve parlaklık buluyordu. Çehresindeki kasılmalar kalmamıştı. Artık dalmış, uyuyordu.

Yatağın kenarına oturmuş, ona doğru eğilmiş, titreyerek seyrediyordum; rahatlamış bir çocuk gibi, gözleri

kapalı, dudağının kenarında belli belirsiz bir gülümseme, derin bir rüya ile doymuş, dinleniyordu. Ona doğru biraz eğildim. Şimdi yüzünün her çizgisini fark ediyor, soluğunun sıcaklığını yanağımda hissediyordum. Onu ne kadar yakından görürsem, bana o kadar gizemli, o kadar uzak görünüyordu. Şimdi şurada taş gibi cansız yatan, ağır bir yaz gecesinin kızgın soluğuyla bana doğru gelen ve şimdi dalgaların sahile attığı bir ölüyü andıran kadının deminki düşünceleri neredeydi? Elimin uzanabileceği yerde yatan bu kadın kimdi? Nereden geliyordu? Kimin nesiydi? Ona ait hiçbir şey bilmiyordum, yalnız, bildiğim tek şey, birbirimize hiçbir bağla bağlı olmadığımızdı. Duvara asılı saatin tıkırtısından başka hiçbir şey işitilmeyen bu sessiz dakikaları onun yüzüne bakmakla geçiriyor ve sessizlik dolu çehresinden anlamlar çıkarmaya çalışıyordum. Fakat bu çehre bana tamamen yabancıydı. Onu odamda, ta yanı başımda, ta hayatımın yanmasında, daldığı bu benzersiz uykudan çekip çıkarmak arzusu duyuyor, fakat aynı zamanda, aklını başına topladıktan sonra bana yönelteceği ilk bakıştan da korkuyordum. Ve böylece, orada, sessizce, bir, belki iki saat kaldım; uyuyan bu yabancı kadını bekledim. Yavaş yavaş, onu, tuhaf bir maceranın sürüklemesiyle bana gelmiş bir kadın, bir insan değilmiş, kendisini sanki geceymiş gibi algılamaya başladım. Susuzluktan ölen acılı doğanın bana açıldığı kuruntusuna kapılıyordum. Sanki kızgın toprak, nihayet rahata kavuşmuş, orada, elimin altında dinlenmeye çekilmişti.

Arkamda bir gürültü oldu. Bir suçlu gibi oturduğum yerde sıçradım. Pencere, sanki koskoca bir yumruk altında sarsılıyordu. Yerimden fırladım. Açık pencerenin dışı gizemle dolu idi. Başkalaşmış, yepyeni ve gözdağı veren bir gece, yırtıcı bir canlılık içinde hareket ediyor; gökyüzünde sürü sürü karanlık bulutlar dolaşıyordu. Bir ıslık sesi, ürkütücü bir gürültü kulaklarımı dolduruyor; gökyüzüne doğru siyah bir kule sivriliyordu. Koyu karanlıkların içinden, soğuk ve nemli bir şey bana doğru hızla saldırdı: bu, pencereleri yumruklan, binayı döven rüzgârdı.

Dışarıdaki karanlık, alabildiğine geniş, korkunç bir uçurumdu; ilerleyen bulutlar coşkun bir acelecilikle kara kara duvarlar halinde yükseliyor, yerle gök arasında homurtular dolaşıyordu. Bu yabani esinti, ağır, inatçı sıcaklığı sürüp götürmüştü. Her taraf kımıldıyor, hareket ediyor, yayılıyor. Bulutlar gökyüzünün bir ucundan öbür ucuna acele acele kaçıyor; kökleri toprağa sıkı sıkı yapışık ağaçlar, fırtınanın göze görünmez kamçısının darbesiyle iniliyordu. Birdenbire beyaz bir aydınlık, ufku ikiye böldü. Gök, bir şimşekle yere kadar yarıldı. Sonra, öyle kuvvetli bir gök gürültüsü oldu ki, gökyüzü boşluğa yıkılıyor zannedilirdi. Arkamda bir kıpırdanma işittim. Kadın birdenbire uyanmış, şimşek gürültüsüyle gözlerini açmıştı. Etrafına şaşkın ve korkak bakışlarla bakındı: “Neredeyim? Ne var?” diye sordu. Bu ses az önceki sese hiç benzemiyor; hâlâ korkudan titremekle beraber net bir biçimde çıkıyordu. Çakan bir şimşek, kırları, bir kere daha ikiye biçti. Bir

saniye içinde, fırtına ile sarsılan çamların aydınlanan şekillerini, gökyüzünde kudurmuş hayvanlar gibi koşuşan bulutları, bembeyaz bir ışığa batan odayı ve kadının her şeyden daha beyaz olan çehresini gördüm. O, bir sıçrayışta yerinden kalktı. Şimdi hareketlerine bir serbestlik gelmişti. Karanlıkta yüzüme durgun bakışlarla baktı. Bakışları gecedен daha siyahtı. Önü aralık duran geceliğinin göğsünü kapatarak, dehşet içinde “Siz kimsiniz? Ben neredeyim?” diye söylendi. Sakinleştirmek için yanına yaklaştım; fakat geriledi ve avazı çıktığı kadar “Benden ne istiyorsunuz?” diye bağırdı. Yatıştırıcı ve avutucu bir kelime aradım, fakat ancak o zaman farkına vardım ki bu kadının ismini bile bilmiyordum. Bir şimşek daha çaktı ve oda tekrar aydınlandı; duvarlar fosfor sürülmüş gibi parlıyor ve göz alıyordu. Kadın, şimdi baştan başa beyazlar içinde, kollarını korku ve dehşetle ileri doğru uzatmış, karşımda duruyor; artık uyanan gözlerinde, sınırsız bir kin dolaşıyordu. Gök gürültüsüyle beraber üzerimize çöken karanlığın ortasında, onu sakinleştirmeye, vaziyeti anlatmaya çalıştım. Fakat o elimden sıyrıldı, bir defa daha çakan şimşegin aydınlığı sayesinde gördüğü kapıyı hızla açarak dışarı fırladı. Kapının kapanmasıyla beraber korkunç bir gök gürültüsü daha oldu.

Arkasından yağmur başladı. Sonsuz yüksekliklerden bir şelale kuvvetiyle ırmaklara dökülüyor ve fırtına, bu ırmakları, ıslak ipler gibi gürültü ile sallıyordu. Ara sıra, pencereden içeri bir kucak dolusu buz gibi yağmur ve ıtır kokulu bir demet hava hücum ediyordu.

Saçlarım ve bütün bedenim sırsıklam oluncaya kadar pencerenin önünde durdum, etrafı seyrettim. Doğaya ait her şeyin temizlenişi içimi zevkle dolduruyordu; sanki şimşekler beni de o düştüğüm halsizlikten kurtarıyordu; neşemden haykırmak istiyordum. Toprak gibi, kırlar gibi ben de sonunda bu serinliği, bu tazeliliği soluyabilmenin verdiği sarhoşluk içinde her şeyi unutmuştum; yağmurun ıslak kamçıları altında ılık çalarak sarsılan ağaçlar gibi tartaklanmanın zevkini duyuyordum. Yerle gök arasındaki bu zevkli savaşta şeytani bir güzellik vardı; bu, tadını hayalen paylaştığım görkemli bir gerdek gecesi idi. Şimşekler, titreyişler içindeki yeryüzünü avuçlarına alıyor; gök, onun üstüne gürültülerle kapanıyor ve bu iniltilerle dolu karanlıkta ateşli bir kucaklaşma başlıyordu. Ağaçlar zevkle soluyorlardı; şimşekler gitgide artarken, ufuklarda yağmurdan ilmikler örülüyor; semanın, açılan damarlarında ne varsa, dağ yollarındaki hendeklere karışıyordu. Bu karanlık gecede bütün bir âlem dağılıyor, yıkılıyor ve tarlaların kokularıyla semanın ateşli soluğunun birbirine karıştığı yeni, büyüleyici bir nefes, bütün duruluğuyla ciğerlerime doluyordu. Bu çekişme üç haftadan beri bastırılmış coşkunun bir gereksinimi doygunluğa ulaştırıyor, bu da beni duygulandırıyor. Sanki yağmur benim gözeneklerime giriyor, sağlıklı bir rüzgâr benim ciğerlerime doluyordu. Sanki ben bir insan değil, doğanın bu taşkınlığı ortasında bizzat yağmurdum, fırtınaydım, geceydin; bizzat bütün bir dünyaydım.

Artık, ortalık yavaş yavaş sakinleştikten, parıltıları mavileşen zararsız şimşekler semada avare avare dolasmaya başladıktan, gök gürültüsü, bir babanın evladını paylayışını andırır bir ifade aldıktan ve rüzgâr esmekten usanıp da düzenli bir yağmur dökülmeye başladıktan sonra, ben de bedenimde bir yorgunluk ve dinlenme ihtiyacı duydum. Sinirlerim sanki ses vericesine titreşiyor, fakat her uzvuma tatlı bir gevşeklik yayılıyordu.

Şimdi, bütün varlığım, doğayla beraber uyuyup onunla beraber uyanmaktan başka bir şey istemiyordu. Alelacele soyundum ve yatağıma uzandım. Yatak o yabancı kadın vücudunun uyumlu şeklini korumuştı. Bu hoş bedene belli belirsiz değer gibi oluyordum; o tuhaf macera belleğimde tekrar canlanmaya yelteniyordu; fakat artık onu anlamıyordum bile. Yağmur durmaksızın dökülüyor ve belleğimdeki tortuları silip süpürüyordu. Artık her şeyi rüya gibi görüyordum. Başımdan geçen macerayı hatırlamak için durmaksızın gayret ediyordum, fakat yağmur yağıyor, ara vermeden yağıyordu. Tatlı ve hoş ezgilerle dolu gece, değerli bir beşik gibiydi; onun içine daldım ve onunla beraber uyudum.

Ertesi sabah pencereye yaklaştığım zaman başkalaşmış bir dünyayla karşılaştım. Kırlar sabit bir güneşin ışıkları altında, parlak ve neşe dolu çizgilerle uzanıyor; bu güleç manzaranın ta tepesinde, sema parlak bir ayna gibi, mavi bir kubbe halinde yuvarlaklaşıyordu. Ufuk, sert bir çizgi gibi resimleniyor; bir gün evvel tarlaların en derin noktalarına kadar sokulup onlara bereket ve-

ren gökyüzü, alabildiğine uzakta duruyordu. Gök, şimdi çok uzakta, dünyalar kadar uzaktaydı. Hoş kokulu toprakla, aşkı doyuma varmış bir kadın gibi rahat rahat soluyan yerle, hiçbir noktadan bağlantısı kalmamıştı. Yerle gök, mavi bir uçurumla birbirinden ayrılmış, birbirine karşı hiçbir istek duymadan, yabancılar gibi bakıyorlardı.

Yemek salonuna indim. Müşterilerin hepsi oradaydı. Hiçbiri o korkunç sıcakların var olduğu günlerdeki insanlara benzemiyordu. Hepsine normal bir canlılık gelmişti. Gülüşleri parlak, sesleri uyumlu ve yaşam doluydu; bir gün evvelki uyuşukluktan üzerlerinde eser kalmamış, onları sıkan ağır çember gevşemişti. Aralarına oturdum. Uykunun bana hayalini hemen hemen kaybettirdiği yabancı kadını, gözlerimle araştırmaya başladım. Yanımdaki masada, babasıyla annesinin arasında oturuyordu. Şendi, omuzları hafiflemiş görünüyordu. Parlak ve kaygısız bir kahkaha ile güldüğünü işittim. Bakışlarım onu kucakladı, fakat o beni görmedi; neşeli neşeli bir hikâye anlatıyor, sözlerinin arasında bir çocuk gülüşüyle gülüyordu. Nihayet, rastgele benim tarafıma baktı ve bu bir anlık bakıştan sonra, gülüşü elinde olmaksızın durdu. Yüzüme daha dikkatle baktı, şaşalamış gibi idi. Kaşları çatıldı, gözleri ciddi bakışlarla beni süzdü ve çehresi yavaş yavaş gerildi. Bir şey anımsamak istiyor, fakat bulamıyordu. Gözlerimi gözlerine dikmiş bekliyordum. Çehresinde, benimle ilgili herhangi bir heyecan, bir can sıkıntısı belirmesini bekliyordum. Fakat o, başını öteye çevirmişti bile.

Bir dakika sonra gözleri yine bana takıldı, yüzümü tekrar dikkatle süzdü. Ancak bir saniyelik, çok uzun süren bir saniyelik sürede, bu bakışın sert, acı, keskin bir şekilde, bana derin derin saplandığını hissettim; fakat sonra sakince benden ayrıldı. O gözlerin masum parıltılarından, o başın âdeta memnun bir tavırla öteye dönüşünden anladım ki, uyanıkken beni kesinlikle tanımıyordu. Ve ortaklaşa serüvenimiz, o efsane gibi gece ile beraber eriyip kaybolmuştu. Tekrar birbirimize tamamıyla yabancı, birbirimizden yerle gök kadar ayrı iki varlık olmuştuk. Şimdi annesiyle, babasıyla konuşuyor; şahane omuzlarını tasasız kahkahalarla sarsıyor; beyaz dişlerinin şen pırıltılarını gösteren bir gülümsemeyle ince dudaklarını aralandırıyordu. Henüz birkaç saat evvel, ben, bu ince dudakların susuzluğunu gidermiş ve o dudaklarda, bütün bir âlemin boğucu sıcağını söndürmüştüm.

Savaşların tarumar ettiği Avrupa'dan kaçarak ölüme sığınan Stefan Zweig, *"Kitaplar, insanları ölümden sonra da birleştiren ve bizi unutmaya, hayatın bu en büyük düşmanına karşı koruyan biricik araçtır,"* diye yazmış. *Sahaf Mendel*, bu büyük ustanın savunduğu insani ve kültürel değerleri kristalize eden kısa bir başyapıt.

Sahaflık yaparak geçimini sağlayan, tüm hazinesi kitap sevgisi ve bilgisinden ibaret Mendel'in yaşamı, Avusturya'nın Birinci Dünya Savaşı'na girmesiyle birlikte altüst olur. Fakat yitip giden, Mendel'in eşsiz ansiklopedik belleği ile kitapları değildir sadece... Zweig insani dramın arka planında savaşın kültüre olan barbarca saldırısını da gözler önüne seriyor.

Kitabın ikinci öyküsü "Kadın ve Doğa", toprağın ve insanın tabi olduğu güçlü arzuları işleyen şiirsel bir anlatı. Hamdi Varoğlu'nun zengin ve akıcı Türkçesiyle Yordam Edebiyat'ta...

yordam
edebiyat

f YordamEdebiyat
t YordamEdebiyat
i YordamKitap

8 TL. KDV'den muaf tır

ISBN 978-605-172-409-6

9 786051 724096